

**Núm. 66. Segona època
octubre-desembre 2000**

3 La generació de 1901
Jaume Vicens Vives

5 L'epíleg de la
"Història de les
Institucions i del
moviment cultural a
Catalunya 1900-1936"
Jordi Galí

12 El Castell i el Monestir
Albert Pons

19 RAMON JUNCOSA
(*Vilanova i la Geltrú 1941 -
Barcelona 2000*)
*A. Manent, M. Subirà,
R. M. Albà, P. Damià,
J. Camps, I. Genovès,
R. Esteve, M. Canals*

30 El XIXè Curs d'Estiu del
GEN: "Goig i pro grés"
Jordi Barnadas

32 Crònica dels
V Col·loquis de Vic
Francesc Puig

36 NOTÍCIA DE CINEMA

39 NOTÍCIA DE LLIBRES

Núm.
66

La Revista Relleu és fruit de la iniciativa del Grup d'Estudis Nacionalistes i de la col·laboració amb la Fundació Relleu.

**Grup d'Estudis Nacionalistes • Centre d'Estudis Carles Cardó
Barcelonesa d'Edicions • Associació cultural "Mestre de Taüll"**

Revista Relleu

Rambla de Catalunya, 15, pral.
Tel. 93 317 05 85
08007 Barcelona
Preu: 800 ptes.

Directors:

Montserrat Boixareu i Jordi Sales.

Consell de Redacció:

J. Barnadas, A. Buch, Ll. Campanyà,
J. Capdevila, M. Díez, G. Farell, J. Galí,
I. Genovès, X. Ibáñez, A. Matosas,
J. Monclús, J. Monserrat, M. A. Orriols,
R. Tremosa, R. Terradas.

Nom
Cognoms
Adreça
Telèfon Població
Comarca

DOMICILIACIÓ DE REBUTS EN BANC o CAIXA
Sr. Director, li plego que atengui, amb càrrec al meu compte/libreta, els rebuts que li presentarà la Fundació Relleu.

Nom i Cognoms del titular
Nom del Banc o Caixa
Adreça de l'agència
Població
Codi Compte Client (CCC)
Entitat Oficina Control Núm. Compte
Data.....
Signatura del titular del compte o la llibreta

Butlleta de subscripció a la revista RELLEU

Desitjo rebre periòdicament la revista RELLEU a partir del núm. ■ ■
Subscripció anual (4 núm.): 3.000 ptes.
Fotocopieu i retalleu aquesta butlleta i trameteu-la a **Revista Relleu**
Rambla de Catalunya, 15 pral.
08007 Barcelona

LA GENERACIÓ DE 1901

No penso desdir-me mai de la meva afirmació que l'esforç realitzat pels catalans durant els cent cinquanta anys darrers no té parió a cap més poble d'Europa o de fora d'Europa.

Jaume Vicens Vives, 1960, "Serra d'Or" - L'espill dels dies: "Pairalisme i universalisme"

DE L'“APROXIMACIÓ A LA HISTORIA DE ESPAÑA” 1952, DARRERA REVISIÓ 1960

La crisi del segle XX

El dualisme de la generació del Desastre a Castella i a Catalunya és obvi. Però així com aquella ha tingut bons historiadors, aquesta ha passat quasi desaparcebuda, a pesar de la seva claríssima consciència generacional, de la varietat i la qualitat dels elements que la varen integrar (pensadors, poetes, tècnics, industrials i polítics) i dels ràpids i sensacionals triomfs que va aconseguir en l'espai d'un decenni, tant en el terreny artístic com en el de construcció de “carreteres negres” (o d'asfalt). És una generació que no solament ha existit, sinó que ha existit amb una plenitud major que la generació del 1898 a Castella (...) M'he preocupat de perfilar el meu pensament sobre les dues variants de la mateixa generació, i em reafirmo en la hipòtesi de treball de la primera edició d'aquesta obra: és a dir, que a mesura que es progressi en la investigació s'observarà cada vegada més el pes decisiu que va tenir en la generació catalana l'optimisme burgès i en la castellana el pessimisme professoral.

Que aquest fet es traduí en la reivindicació per part de Catalunya de la teoria del pluralisme hispànic, entrava en la lògica dels fets.

Aquella generació va llançar dues afirmacions unànimes i tallants: Espanya no els agradava tal com era i calia europeïtzar-la al preu que fos. Sobre quina forma es donaria a la futura Espanya que ambicionaven aquells homes, hi hagué mires divergents: els perifèrics, sobretot els catalans, varen predicar una solució constructiva, optimista, burgesa i historicista; els castellans,

en canvi, es varen caracteritzar pel seu pessimisme, l'estripada del seu passat, l'aristocratism i l'abstraccionisme. Els dos grups s'alimentaven d'un patriotisme ardent, que desitjava cremar etapes i restaurar la grandesa d'Espanya. Si això no era possible, si Espanya era morta, els catalans, els bascos i els gallecs havien de renunciar a portar el pes mort de Castella. Aquí radicava el problema (...)

La diferència generacional a què hem al·ludit –i que expressem amb el doble grafisme: 1898 per a Castella, 1901 per a Catalunya– va provocar un dissentiment de criteris entre Castella i Catalunya sobre quina havia d'ésser l'organització de l'estat espanyol. A l'àpex de la polèmica intel·lectual i del joc polític es va arribar a posicions especulatives abocades al separatisme ideològic mutu, posicions que no varen deixar de ser aprofitades pels captadors d'entusiasmes fàcils. L'estricta realitat dels fets revela, en el corrent nacionalista mencionat, una intervenció dels catalans en la vida científica, social i econòmica d'Espanya més important que la que havien tingut en el passat. En el fons d'aquest afer es debaté no solament la possibilitat d'admetre una cultura autòctona i autèntica com a representativa d'una modalitat hispànica, sinó també la possibilitat de donar a l'Estat una estructura eficient i moderna, els dirigents de la qual, en lloc de politiquejar, es decantessin cap a l'enfoc i solució dels problemes més urgents i dramàtics del país. Per cohonestar les dues tendències, els nacionalistes catalans demanaven un règim d'autonomia. La seva proposta va ser deformada per concepcions anquilosades i pel temor que s'esberlés l'Estat espanyol (...)

DE LA “NOTÍCIA DE CATALUNYA” 1954, DARRERA REVISIÓ 1960

La gent de bé

La tasca de les grans generacions del segle XX –no pas senzillament la “intelligentsia” dels gaiters i dels mestres en Gai Saber, sinó també la dels industrials del cotó i la llana– fou recollida, definida i cisellada per la joventut que agafà les regnes de la societat catalana a començaments del segle actual. Una minoria conscient d'ella mateixa, de la seva puixança intel·lectual i econòmica, de les seves ambicions catalanes i hispàniques: la generació de l'any 1901, molt més expressiva en les seves inquietuds essencials que la tan lloada del 1898 a Castella. Els seus membres foren capaços d'enardir i mobilitzar la gent de bé, de formar un front solidari en què imperaven, simultàniament, l'ardiment i l'esperit de sacrifici, l'amor per les coses minúscules de la terra amb l'ànsia dels horitzons universals. Només la política oficial de l'època i els seus exegetes posteriors han estat orbs en considerar l'obra d'aquella minoria com a testimoniatge d'una posició dissident. Dissentien de l'Estat com a expressió d'una ineficàcia secular; i quants després no seguiren llurs petjades fins a canviar-los tres vegades en el transcurs de dues dècades! Dissentien del lloc que els havia atribuït en la història hispànica la mentalitat oficial; i quants després els han donat la raó! Avui, a mig segle de distància, comprenem què hauria estat possible de fer amb aquell exèrcit disciplinat, orgànic, amb individus rectors, fortes minories dirigents i nombroses masses entusiastes, si l'Estat, despullant-se d'inútils prevencions, hagués recollit la seva força ingent, la seva encesa vitalitat.

En canvi, l'Estat, la política oficial, maldà tan com pogué per desanimar i encara destruir una de les poques minories realment actives aparegudes a Espanya des de finals del segle XVIII. Davant els successius problemes que li foren plantejats –socials, econòmics, intel·lectuals– la gent de bé vacil·là en la seva fe i en la seva actuació. No és estrany que devoréssim polítics i homes de govern, que es malmetessin tantes i tantes ocasions, quan a cada oportunitat que tenia aquella minoria hom maldava per posar-li

bastons entre les rodes, per enfrontar-la amb una antiminoria, fàcil d'aixecar en un país sense tradició social ni política, recelós per natura de qualsevol disposició de la màquina burocràtica. I així la gent de bé consumí les seves energies en un propòsit molt superior a les forces de qualsevol comunitat minoritària europea.

En els horitzons actuals de la societat catalana la generació de 1901 –polítics, industrials, professors, poetes, filòsofs– ha estat aixecada per damunt de tota crítica menuda. Ella té el gran mèrit d'haver fet el país actual i de no haver passat en va. La seva obra és indestructible i irreversible. No ens importen les seves errades, mínimes en relació al conjunt de la tasca proposada. Nosaltres la mesurem per les seves realitzacions positives i, a més, per l'alçària de les seves ambicions. Perquè, per primera vegada a Catalunya, s'enfrontaren pràcticament amb el problema d'Espanya i el saberen apamar, en funció de quelcom universal, no a la mida, com han suposat els seus inintel·ligents detractors hispànics, de les seves posicions de campanar.

Entre el pragmatisme i el misticisme

Balançant-se entre aquests dos extrems –el cofoisme pragmàtic d'acceptar un fet existent; el mil·lenarisme de la catàstrofe redemptora–, Catalunya anà poc a poc passant la corda fluïda de la recuperació del sentit de l'Estat i de l'administració. Aquí rau el veritable i incriticable mèrit de la generació de 1901 i singularment d'Enric Prat de la Riba: el de fer possible que un equip de catalans palesessin llur alta competència com a governants i administradors de la cosa pública. Llur èxit travessà ben aviat l'Ebre i arribà a Castella com a possibilitat de reforma política i millora social sense trencacolls subversius. Però a Madrid hi coïen tot un altre arròs, i els grans primats del règim parlamentari o caciquista no volgueren ni escoltar aquella cançó. Tenien uns altres procediments. I amb llurs simpàtics tentacles dugueren els prohoms catalans a les palanques del Minotaure quan ja no tenien delit per a moure-les –ben entès, en el sentit de redreçament hispànic promogut per Catalunya–. Fou una experiència de la qual ningú no es remuntà aviat.●

L'EPÍLEG DE LA "HISTÒRIA DE LES INSTITUCIONS I DEL MOVIMENT CULTURAL A CATALUNYA 1900 - 1936" D'ALEXANDRE GALÍ

Jordi Galí

1900 - 1950 - 2000

La perspectiva d'aquest escrit és posar a disposició del lector el que va dir Alexandre Galí el 1950 sobre la Catalunya de la qual acabava d'històriar les Institucions i el moviment cultural.

Aquesta perspectiva respon a dues qüestions. La primera és:

Què va ser realment allò que va moure Catalunya fins a l'any 1936 i que es pot "centrar" en la generació de 1900 (Galí) o 1901 (Vicens)? Més breu: què va passar?

I la segona:

Per què i com es va produir el desastre que va portar a la situació de 1939 i que reflecteix Alexandre Galí l'any 1950? Altre cop, i d'un altre punt de vista: què va passar?

A aquestes dues qüestions en podem afegir una tercera: fins a quin punt i en quins aspectes aquestes realitats (1900-1936 i 1950), pesen, són presents, o han de ser presents i no hi són, o han estat oblidades, desconegudes o tergiversades o cal que tinguem en compte en el moment actual?

Aquesta tercera qüestió, sobre la qual ni tan sols opinaré, és purament i simplement una invitació al lector per tal que reflexioni sobre el passat: el de fa mig segle i el de fa un segle, reflexió que molts considerem important.

El lector que hagi seguit aquesta obra fins al capdavall i consideri, com a conseqüència dels desastres de l'any 1936 i amb una mena d'aquiescència o resignació de tots els catalans i sovint amb la col·laboració directa de molts d'ells, com han pogut

quedar, si no anorreats, volgudament oblidats els esforços de trenta-sis anys, suprimides i arraconades i malmeses les institucions, perseguides la llengua i totes les manifestacions de cultura catalana (fins les més innocents com l'excursionisme), amb més virulència i perfídia que en temps de la rancorosa venjança de Felip V, i, cosa inaudita, hagi vist amb dolor i vergonya com les classes que havien estat el suport del catalanisme polític s'acuitaven a tornar a parlar castellà en família i a subjectar-hi sobretot l'educació dels fills, no dubtem que si no ha perdut encara l'aptitud de raonar, haurà de preguntar-se admirat: Com ha estat possible un esfondrament semblant? Com un poble que començava a veure's lliure políticament, més encara espiritualment, que veia refeta i fins respectada i temuda la seva personalitat, ha pogut desitjar una altra vegada el jou i les cadenes que l'havien sotmès durant quatre segles a una misèria moral, a una pobresa mental i intel·lectual, a una degradació de cultura veronyoses i fins abjectes? I com que aquest lector desorientat no podrà creure de cap manera que les generacions que duen a terme una gesta de restauració tan notable com la que emplena els volums d'aquesta obra actuessin sense cap consciència del que volien, ni de cap on anaven, per força haurà de reconèixer entre les dues conductes, la d'abans i la de després del 1936, una absoluta falta de congruència i necessàriament haurà de preguntar: Quin ressort deu fallar en una gent d'altra banda tan plena de virtuts i tan excel·lentment dotada, que ha pogut realitzar en pocs anys una obra potser sense parió, per les circumstàncies en què s'ha dut a terme, en aquest segle ni en gaires segles, i tot seguit, i gairebé sense recança ha pogut oblidar-la o malvendre-se-la?

L'autor fa una autoanàlisi de la seva actitud vital, de la dels seus companys en l'intent de fer de Catalunya un país normal, i de la dels catalans en general, i arriba a la següent conclusió:

No, el català no és catalanista. És una varietat una mica singular dels sense pàtria, els "sans patrie" o apàtrides, com es diu avui; passa directament de l'amor instintiu al terror, amb tot el que aquest porta de lligams biològics (naturals com el paisatge o humans com la llengua), als interessos indistints, patrimoni de tota la humanitat en el pla de les coses comunes a tots els homes on cristal·litza la vida anomenada internacional, i sense conèixer l'intermedi d'aquella entitat que fa que els homes no s'atomitzin i que en l'escena de la història -i de la vida en suma- hi actuïn éssers col·lectius definits amb llurs característiques i no una pols o un èter informes. Ens referim a la pàtria com a nació organitzada i funcional, la pàtria que es cotitza com els valors a borsa, la pàtria de les duanes i els passaports i que té a la vegada mercats, sistema de comunicacions i acadèmies, no a la pàtria ètnica o natural, que no juga pas el paper decisiu en aquests usos.

El català no és catalanista, anàvem dient-nos, perquè la seva tragèdia històrica li ha esmussat (o no ha permès que cristal·litzés en el seu esperit) el sentiment de la pàtria real i efectiva i actuant, i ha acabat per poder viure en el món dels homes sense necessitat d'ella, complint els rituals o les imposicions d'una organització estatal sobreposada que mai, ni amb tota la voluntat, no ha pogut sentir veritablement com la seva pàtria. Heus aquí el nostre pobrissó i bescantant individualisme!

I tot seguit ens explica que renuncia de moment a escometre l'aprofundiment projectat sobre el caràcter català i les seves crisis històriques, perquè

...era excessiu de realitzar-lo per explicar uns fenòmens de claudicació o deserció que responien a unes circumstàncies molt determinades en l'àmbit de les quals podríem trobar el més concret de l'explicació que ens preocupava. Era tan immediata la resposta, tan a l'abast de la mà, que ens la donava d'una manera paradoxal el mateix sentiment difús amb què molts catalans, no sense una mena d'irritació sorda,

es redreçaven per a acusar el catalanisme de tots els daltabaixos acabats d'ocórrer, ni que a voltes semblés que es volguessin descarregar acusant-se ells mateixos: el catalanisme té la culpa de tot! La massa no aprofundeix, no analitza, al contrari, sol explicar d'una manera molt simplista coses molt complexes i sovint sense connexió entre elles, però sembla evident que aquests catalans que acusen el catalanisme i diuen que té la culpa de tot, amb aquest tot, el que volen assenyalar amb més insistència és la reculada de Catalunya, la pròpia reculada en suma, en una conjuntura massa ben aprofitada, per dissort, pels qui sistemàticament des de segles s'obstinen a esborrar el que és potser inesborrable. I aquest sentiment ha estat tan general que al nostre judici ha arrossegat amb més o menys força fins alguns esperits no tan sols molt catalans sinó especialment clarividents i àdhuc coneixedors de les essències catalanes. D'un d'ells nosaltres mateixos amb astorament hem sentit afirmar que havíem estat injustos a no valorar més la literatura castellana els trenta-sis primers anys del segle, és a dir, sense adonar-se'n potser, es tornava a posar en el mateix pla d'embadaliment que a la darrerria del segle XV va enfonsar la nostra literatura i va condemnar Catalunya a ésser un pèssim escolà de la literatura castellana durant més de tres segles. Un altre, literat de cap d'ala, ha deixat escrita en lletres de motlle la sospita que les generacions catalanes del 1900 van jugar massa fort. D'altres han sentit trontollar la seva fe en Catalunya, aquella fe que l'any 1924 movia la ploma de Josep Carner a escriure que en el fons de tota la seva inconsistència, tenia "com un diamant dins un sac de coses pel drapaire, una gemma dura i bella, que és l'orgull d'escriure en català". Pels ulls d'aquests hem vist alguna vegada passar com l'ombra d'un núvol, la temença d'haver perdut el temps i l'esforç sacrificant les respectives possibilitats a Catalunya i a la llengua catalana. No se'ls en pot fer retret, però, si l'home d'Església, el professional, l'industrial, el comerciant i fins el polític, a la primera escomesa han llançat llur fe en Catalunya al peu del militar vencedor perquè la calcigués i la trossegés al seu caprici.

Com pot sospitar el lector, el fet és greu, gravíssim, tan greu que, al nostre judici i malgrat que no ho sembli, podria tenir conseqüències més irremeiables que l'enfonsament del 1714, perquè no es tracta d'haver perdut una batalla per excés d'audàcia, com

voldria donar a entendre l'escriptor a què ens hem referit més amunt, sinó per excés d'inconsciència; no es tracta tampoc del natural joc de pèndol dels moviments que tornen a la dreta allò que s'ha avançat de massa cap a l'esquerra; no és que hàgim perdut unes armes, o unes posicions o una línia en el camp de batalla. El que s'ha perdut és l'esma; ens hem quedat desorientats de cop i volta com si ens trobéssim en un país estrany, sense caps, sense paraula, sense veus guiadores ni a penes respir, i Catalunya, com si es despertés d'un somni feixuc i penós, la Catalunya valenta dels trenta-sis primers anys de segle, a penes ha sabut fer res més que taral·lejar cançons de la infantesa com si realment tornés al seu bressol.

Diguem-ho d'una vegada, Catalunya, aquest català que no és catalanista està pagant les conseqüències d'un miratge, el miratge d'haver cregut que era catalanista, arrossegat, dins aquest segle, pel que fou d'altra banda gloriosíssim i fecundíssim catalanisme polític. "De tot això, en té la culpa la política", ens va dir poc temps després del nostre retorn de França el director d'una de les empreses de cultura que fa més goig de Barcelona. No cal dir que la frase ens va revoltar i vàrem haver de respondre: "És que fóreu on sou si no hagués estat aquesta política de què blasmeu? És que hauríeu pogut fer aquesta casa orgull de Barcelona i el vostre més gran blasó de glòria?" Però en el fons, aquell erudit, ni que fos en les coses de la vida prou amatent i pràctic, no feia més que obeir el sentiment col·lectiu de desfeta, que atribuïa, no sense els seus obscurs motius, la culpa de tot al catalanisme. Fins a tal punt ha arribat la nostra manca d'esma: d'una manera inconcreta sabíem atribuir i fins ens afanyàvem a atribuir al catalanisme la culpa de tot, però no el mèrit de tot; no arribàvem a veure que, en la situació de 1936, amb una Catalunya restaurada, ennoblida, posseïdora d'un utilatge material i espiritual com no l'havia tingut, potser, en cap segle de la seva història, hi havia un mèrit i una glòria a atribuir, i que aquest mèrit i aquesta glòria

corresponien totalment al catalanisme i encara al catalanisme polític: a l'errada, al miratge, acabem-ho de dir tot, del catalanisme polític, a aquell jugar fort de la generació del 1900, sense el qual, oh caríssims amics!, encara Barcelona seria una ciutat que no arribaria als cent cinquanta mil llibres útils; encara no sabríem què és un museu i no l'hauríem fet mai més perquè totes les riqueses del nostre patrimoni haurien emigrat com les pintures romàniques de l'església de Mur i la nostra gent més fina aniria al *parca a veura las palomas mansajeras*.

Després del 1936, doncs, s'ha pagat amb una desesma tàgica una anterior desesma fecunda. Perquè l'errada del catalanisme polític no fou que jugués amb els mots nació catalana, sinó que hi jugués sense ironia o sense prou ironia -que fes el joc fort que posava consirós l'escriptor al·ludit més d'una vegada -sense tenir una consciència prou clara del que era una nació, i que, per tant, Catalunya estava molt lluny d'ésser-ho.

Hom podria caure en la temptació d'assenyalar especialment a propòsit d'aquest miratge la figura inatacable de Prat de la Riba. No és a Prat de la Riba a qui cal atribuir la generosa errada. Fou una venturosa errada col·lectiva; cal imputar-la a tot el segle XIX, al romanticisme, als Jocs Florals, a la Història de Víctor Balaguer i sobretot a les doctrines que donaren base científica a aquells estats sentimentals, a Savigny, a Taine, a la filosofia escocesa i, per tant, a Llorens i Barba, a Torras i Bages i fins a l'Almirall. Prat de la Riba fou abans que tot un polític: el polític que amb la paraula definidora de La Nacionalitat Catalana va posar en joc tota aquella energia acumulada pel segle XIX a base d'un somni i va convertir-la en una força creadora el resultat de la qual han estat els trenta-sis primers anys d'aquest segle i ha estat la història ingent i gloriosa que hem pogut escriure en parlar-ne. Si els que seguirem després hem estat inaptes per a dirigir aquelles idees-força, tenim cap dret a blasmar l'aptitud genial de Prat de la Riba?

**En la situació de 1936,
amb una Catalunya restaurada
i ennoblida, hi havia un mèrit i
una glòria a atribuir, que
corresponien totalment al
catalanisme, i encara al
catalanisme polític**

corresponien totalment al catalanisme i encara al catalanisme polític: a l'errada, al miratge, acabem-ho de dir tot, del catalanisme polític, a aquell jugar fort de la generació del 1900, sense el qual, oh caríssims amics!, encara Barcelona seria una ciutat que no arribaria als cent cinquanta mil llibres útils; encara no sabríem què és un museu i no l'hauríem fet mai més perquè totes les riqueses del nostre patrimoni haurien emigrat com les pintures romàniques de l'església de Mur i la nostra gent més fina aniria al *parca a veura las palomas mansajeras*.

I, amb tot, el punt flac d'aquella activíssima fase política de Catalunya fou la manca de correlació entre les obres de qualitat innegablement nacional que es realitzaven seguint la brúixola impecable del gran patrici, i el sentiment col·lectiu de nació que els havia de fer suport. "El català d'avui -ens deia sagaçment un caríssim amic i altíssim poeta, en retreure-li l'esforç que els homes de la generació de Prat de la Riba vàrem posar a contribució per a realitzar una obra de to nacional- podria ben contestar: Qui us el feia fer! Ningu no us el demanava!"

I no és que el concepte de nació no fos remenat i estudiat i discutit després de Prat de la Riba per tal de trobar-hi la base de sustentació de les reivindicacions catalanes, però foren rares les veus i potser més que tot poc escoltades i compreses, que gosessin afirmar que la nació era molt més que un fet natural, o tradicional o històric: és un fet de voluntat. Un fet de voluntat que actua, diríem en l'accepció filosòfica del mot, els fets naturals, els fets biològics, els fets tradicionals o històrics i en assenyalar-nos unes trajectòries -allò que els castellans amb el seu misticisme característic en diuen destino- posa aquells objectes o finalitats que són en última instància els únics que justifiquen l'aparició o l'existència d'una nació entre les altres nacions. La nació catalana, doncs, va deixar d'existir, o es va tancar els camins per a existir (...) el dia que Catalunya va perdre consciència de la missió que podria justificar la seva existència com a nació, que va perdre consciència d'aquells deures o que hi va renunciar, cosa molt pregona i complexa que constitueix potser un dels problemes crucials de la nostra història a posar en clar. (...) Per això el nostre segle XVIII pren una marxa decidida i franca: d'una manera gairebé paradoxal, esvaït el motiu dels dubtes, la que havia estat nació catalana, torna a prendre consistència per a noves escomeses a base de l'únic que podria i

podrà sempre justificar-les a Catalunya, com a València, com a Bascònia, com a Galícia, com a Andalusia: la inèrcia del poble hegemònic per fer d'Espanya una nació.

Però el segle XIX tot això ho precipita, li dóna força i a la vegada ho embulla en ressucitar a través del romanticisme el sentiment d'una pàtria medieval, tan apte per a crear un somni de nació momentàniament fecund, com tots els somnis, com inapte per a desvetllar o il·luminar el concepte dels continguts reals del que era una nació en un món que no tenia res a veure amb els records ja completament espremuts i estèrils d'aquell que es ressuscitava. Va ser aleshores que vàrem muntar el concepte de nació a base de diferències ètniques, i de fastos històrics, literatura i Jocs Florals, defugint com si fos a posta tots els grans problemes a través de la solució dels quals les nacions es defineixen: "Monarquia? República? Catalunya!" va dir encara en ple segle XX i en una ocasió memorable Francesc Cambó, el gran líder del catalanisme polític. Cal llegir només La Tradició Catalana, considerada amb admiració com un dels llibres de chevet del catalanisme, o resseguir les Bases de Manresa per a veure de quins elements tan minsos no es nodria la nostra fe per a arriscar-se a proclamar l'existència de la nació catalana. Si alguna excepció es pot fer en aquell quadre de vaguetats i inconsciència recau precisament a favor de Prat de la Riba i dels prohoms de la Lliga Regionalista en canviar heroicament de front i aprofitant unes circumstàncies especialment propícies, llançar el catalanisme a la política activa. Però, al nostre judici, al començament de segle, quan aquella política va prendre escomesa, ja era tard per girar les consciències emmollades en una inèrcia gairebé centenària amb l'Oda a la Pàtria, el Gaiter del Llobregat, els Jocs Florals, La Tradició Catalana i les Bases de Manresa; les dels vells i les dels joves que havien viscut o nascut en el concepte romàntic de la pàtria; així com era impossible de cop i volta fer néixer en la

El punt flac d'aquella activíssima fase política de Catalunya fou la manca de correlació entre les obres de qualitat innegablement nacional que es realitzaven, i el sentiment col·lectiu de nació que els havia de fer suport

...

massa neutra dels comerciants i dels fabricants –el moll multiseular, al nostre judici, de la personalitat catalana– la noció de les responsabilitats que pogués tenir Catalunya si es posava a actuar com a nació. I no és tampoc que els més clarividents dels nostres polítics negligessin aquesta actuació. A què responia la campanya “Espanya endins” de Francesc Cambó (i Prat de la Riba, cal no oblidar-ho) sinó a l’únic “Catalunya endins” que podia donar-nos veritable significació nacional? De què venien els temors dels mateixos polítics sobre les aptituds dels catalans per a rebre de cop i volta l’autonomia? No podien pas creure que no ens sabéssim governar si en la Mancomunitat de Catalunya el poble català posava a prova aquestes aptituds d’una manera insuperable! El que veien en els catalans era la manca gairebé absoluta del sentiment de responsabilitat que implica la categoria de nació, la manca de consciència del que Catalunya hauria de fer com a nació, a part ballar sardanes i parlar “el pus bell catalanesc”. (...)

Estem vivint, doncs, la liquidació contradictòria d’una època de grans i fecundes escomeses, però d’idees confuses i inexactes. Ens trobem, per tant, amb una Catalunya materialment més rica i potser més forta que mai, enmig d’una crisi espiritual i d’una davallada de la pròpia consciència catalana com potser no s’havien vist mai ni en les èpoques de major humiliació. Són les conseqüències de l’error conceptual del catalanisme romàntic posat en funció per uns homes pràctics, els de la Lliga Regionalista, precursors molt anticipats, massa anticipats, d’alguna cosa que ha de venir, i a la vegada víctimes propiciatòries del mateix catalanisme que feien servir i que liquidaven amb llur pròpia anul·lació. Gràcies a la vareta màgica del miratge nacionalista, van aixecar els cors de tots els catalans i els van posar a contribució per a dotar Catalunya de l’utilitatge de tècnica, de cultura i àdhuc de refinament de què avui s’aprofita, però no van sospitar tan sols l’enfonsament moral que sobrevindria quan la vareta posada a prova dels problemes veritablement nacionals se’ls trenqués entre les mans.

I ara comença la veritable qüestió (...). Hom podria creure que amb cert instint ben poc definit, la part incontaminada de Catalunya sembla adonar-se que mancaven continguts molt essencials a l’urc nacionalista amb què bastírem la política d’un terç de segle i es resisteix a repetir uns gests que no passarien d’una ridícula reincidència i no farien més que ratificar la desfeta. S’imposa, per tant, un examen rigorós de consciència, que és el que fan amb els seus treballs o amb les seves meditacions els homes de més sentit de responsabilitat de la nostra terra...

Aquest “Epíleg” de la “Història de les Institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936” pot trobar-se complet al final del Llibre XX d’aquesta obra i també en el volum “Escrips polítics –Escrips històrics” de l’Obra Completa d’Alexandre Galí, p.27.

N’hem transcrit només els fragments més significatius i que res-

ponen d’una manera més directa a les dues preguntes que formulàvem al principi. Què va ser realment la generació de 1900-1901? Com va ser possible una enfonsada tan gran com la que es va produir?

És interessant acarar els textos de Jaume Vicens amb el d’Alexandre Galí. L’“Epíleg” va ser escrit l’any 1950 i l’autor el va separar del cos de l’obra, en va fer algunes còpies a màquina i el va donar a llegir a algunes persones i entre elles a Jaume Vicens. És possible doncs alguna mena d’influència d’aquest text sobre els escrits de Vicens. Cal tenir present que des de finals de la dècada dels quaranta, a través de les famílies Rahola (especialment de Frederic, promotor amb el seu cunyat Vicens de l’Editorial Teide) i Bofill-Soliguer (Jaume Bofill era

**Estem vivint, doncs,
la liquidació contradictòria
d’una època de grans i
fecundes escomeses però
d’idees confuses i inexactes**

company de Vicens en la facultat, encara unificada, de Filosofia i Lletres), Jaume Vicens i Alexandre Galí s'havien "retrobat". I diem retrobat perquè abans de la guerra Vicens i Bagué havien treballat per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana sota l'assessorament d'Alexandre Galí. Els contactes, l'apreci mutu, la col·laboració (Vicens portà més d'una vegada Galí al Seminari d'Història Contemporània) i l'amistat (malgrat 24 anys de diferència d'edat), perduraren fins a la mort de Jaume Vicens, i més enllà amb la família.

Bé, malgrat Vicens no fos home per a ser influït per ningú en aspectes "tècnics" de la seva feina d'historiador, sí que el va impressionar certament el vigor rigorós amb què Alexandre Galí havia plantejat el problema de la "seva" generació i el fet de l'enfonsada de Catalunya. Per això creiem interessant aquest "acarament" de textos.

Vicens confirma al cent per cent les afirmacions d'Alexandre Galí sobre la significació de la generació de 1900-1901 i en especial la consideració que la Catalunya actual reposa fonamentalment sobre el gir històric que aquesta generació representa. Els dos coincideixen en assenyalar la figura de Prat de la Riba com a cabdal en la visió que va guiar aquesta generació. Els dos coincideixen en l'afirmació que l'aportació fonamental d'aquella gent fou la demostració pràctica de la capacitat de govern i d'administració del país, després d'una prostració política secular.

Vicens ressalta especialment els aspectes positius que per a la solució dels problemes hispànics va plantejar aquella generació.

Galí insisteix més en la imprevenció cívica del poble català, agreujada per un cert anarquisme romàntic. La generació punta de 1900

va anar més enllà políticament parlant del que el país podia pair.

Galí demana una examen de consciència a fons per a explicar no solament el daltabaix sinó les falles pregones del poble català que el propiciaren. Probablement ningú havia fet una requisitòria tan dura en aquest sentit. En realitat, fora dels "Quaderns de l'Exili", amb Joan Sales i Raimon Galí al davant, ben poca gent s'havia plantejat la necessitat d'una anàlisi a fons del que havia passat, més enllà de partidismes i maniqueïsmes.

Fins a quin punt "Notícia de Catalunya" intentava donar resposta a aquesta exigència patriòtica?

No ho podem pas determinar, però sí que podem afirmar que la darrera dècada de la vida de Jaume Vicens va venir marcada per un desig, quasi una passió, per aclarir el passat per tal de poder enfocar correctament el futur.

On hi ha una gran diferència és el en "to" dels dos escrits:

En el d'Alexandre Galí predomina la consciència de la derrota i del daltabaix. Així com en la "Història de les Institucions" hi ha passatges de caràcter marcadament èpic, l'"Epíleg" en té d'assenyaladament elegíacs. Galí fou participant directe i testimoni privilegiat de l'acció de la generació de 1900. Per força li havia de pesar molt el fracàs i l'esvaniment del somni. El que s'havia construït i que romania no comptava, pràcticament, al costat del que s'havia pretès i s'havia enfonsat. I el que li dolia més era el desconcert d'alguns dels seus companys, aquella mena d'"oblit voluntari" d'altres dels protagonistes i la indiferència generalitzada, almenys externa, de la gran massa del poble català.

Però Vicens, 24 anys més jove, havia començat a viure en una Catalunya ja feta, existent, real, irreversible, com diu ell mateix, i per tant

Els dos (Vicens i Galí) coincideixen en l'afirmació que l'aportació fonamental d'aquella gent fou la demostració pràctica de la capacitat de govern i d'administració del país

podia tenir una visió més complexiva d'allò que havia estat realitzat i que era ja definitiu. D'altra banda, una exigència d'"ofici" l'obligava no sols a procurar veure tots els caires dels problemes (cosa que de fet també intenta Alexandre Galí), sinó a mantenir la seva subjectivitat tant com li fos possible al marge dels seus escrits d'historiador, (no els de periodista), cosa que no consentia Alexandre Galí en absolut.

* * *

1950-2000. Han passat moltes coses aquest mig segle. Enumerem-ne algunes, sense prendre cap exhaustivitat:

- La modernització de l'Estat espanyol i la seva incorporació a una Europa cada cop més unida.
- L'establiment d'un nou règim polític que comporta una autonomia per a Catalunya.
- Un augment generalitzat de l'estandard econòmic del país, acompanyat de l'aparició de noves formes de misèria i de distorsió social.
- Una homologació cada cop major dels nostres problemes socials amb els d'Europa i en general de totes les societats de la nostra anomenada "civilització".
- Les onades immigratòries.
- La davallada demogràfica de la població autòctona.
- Els canvis mentals i de costums a partir dels anys seixanta.
- El messianisme progre-marxista dels seixanta i dels setanta.
- El messianisme actual de la globalització, del progrés econòmic, de la ciència i de la comunicació.

Les circumstàncies doncs, són ben diferents de les de 1950

Ara bé, potser ens hauríem de posar més en guàrdia contra els messianismes del "començament absolut". L'enfonsada del messianisme marxista és massa pròxima perquè tonem a caure en un altre messianisme. Tot "començament absolut" comporta una "ruptura absoluta" i l'estudi del passat ens diu que aquests "començaments absoluts" porten a la tirania i acostumen a acabar en "anquilosaments absoluts" i, en el millor dels casos, en una colla de nostàlgics del passat i del futur "que havia de ser i no ha estat", incapaços de veure el present i per tant de mirar l'esdevenidor de cara.

La història és continuïtat i reposa sobre milers de "començaments absoluts". La darrera paraula d'avui és la penúltima de demà i l'avantpenúltima de demà passat. És important doncs, conèixer el passat i interrogar-lo des del present: Catalunya té avui un poble amb més esperit cívic que el 1900? Hi ha qui estigui disposat a governar i administrar amb coneixement de causa de les circumstàncies del present, com hi era el 1900? Sabem què hem de fer per no recaure en el provincianisme (Jaume Vicens parlava de les "barceloneries" i Alexandre Galí alertava sobre el cofoisme, els dos ben arran de marxar)? Tenim possibilitats de governar-nos com a poble millor que no ho va fer la generació del 1900? I moltes altres preguntes, més concretes i fins de detall, que poden ajudar la nostra acció present.

I a més d'això, intentar pagar el deute de gratitud a una gent que va donar amb el seu esforç una virada a la vida catalana que és a la base de gran part de les coses bones de què podem disposar i que són moltes.●

EL CASTELL I EL MONESTIR

Albert Pons

*Aquest escrit és fruit del seminari
del Nucli d'Història Militar
del Grup d'Estudis Coronel Guarner,
i s'inscriu en el seu Vè curs (1999-2000):
"Anàlisi estratègic d'història de Catalunya:
les nostres falles."*

Aquest curs s'ha estructurat a partir del llibre de Josep Maria Ballarín, *Catalunya, terra de mar menuda. Història de quatre barres i quatre barruts*, Planeta, BCN 1998; i de fet és l'estudi d'alguns capítols, agrupats sota el nom del present escrit.

És per això que els comentaris, explicacions i anàlisis, tenen com a eix aquest llibre, del qual molts paràgrafs vénen reproduïts en el mateix escrit. I és que a vegades, és difícil expressar d'una altra manera el que tant bé ens explica mossèn Ballarín.

Començarem fent una breu introducció per tal de situar-nos en el lloc i en el moment d'estudi.

- Estem a punt d'entrar a l'Edat Mitjana. Entre la caiguda de l'Imperi Romà i l'Edat Mitjana, hi ha un temps, un espai de llibertat, on els bisbes (llegim Església), són els únics que s'han quedat al costat del poble durant la invasió dels bàrbars, i continuen organitzant la "ciutat" a la manera dels romans, i encara saben separar la religió de la política. De mica en mica això deixa de ser així.

Els nouvinguts copien de l'Església, l'estructura jeràrquica de poder, heretada dels romans.

- De mica en mica, tot fugint dels sarraïns, la gent pren possessió de la seva pròpia terra, anant a viure al Pirineu. És aquí, on podem veure el naixement del "pagès de rabassa" que diu Ballarín, que treballa i sobreviu amb un tros de terra.

És una època de concentració de forces, per a una futura expansió. És a dir, tenim la con-

questa de la terra per part de la gent que viu a la Catalunya Vella.

- Estem en el moment del naixement de les nostres arrels, amb totes les influències dels grecs, els romans i l'Església i ara cal veure com això fructifica i com s'edifica a sobre.

A partir d'aquí parlarem més a fons d'aquest procés de la conquesta de la terra i de com neix el nostre país i com evoluciona.

Qui el conquereix i qui se'l fa seu. Que no té per què ser la mateixa persona.

Analitzarem el paper de l'Església en tot aquest procés, i valorarem l'herència dels conqueridors bàrbars i del paper dels castells i dels monestirs.

Veurem com es produeix l'acumulació de forces que es va produir en la concentració de gent a les valls pirinenques (Catalunya Vella), per tal de poder fer en el futur l'expansió catalana (Jaume I).

Veurem qui són els responsables que existim com a poble.

"TERRA, MARCA, GENT"

Amb la Marca instal·lada al Llobregat i el Cardener, van aparèixer tot de castells al llarg d'ella per tal de defensar-ne les planes obertes entre la Marca i el Pirineu.

Tot i no ser els grans castells de més endavant, Ballarín ja diu: "Tot senyor de castell ha de tenir mirada d'esparver, urc d'amo de rodalies i braços a espasa."

La definició d'"urc" al diccionari diu: "orgull, tarannà altiu i arrogant". Per tant tenim que aquests senyors, són guerrers d'espasa, altius, arrogants, de mirada dura i freda, calculadora.

Aquesta definició bé podria pertànyer a la descripció dels bàrbars que van arribar del nord fent fora els romans.

Així doncs, aquells senyors, encara porten a la sang, la sang dels seus avantpassats guerrers.

De mica en mica, aquests senyors anirien perdent neguits, però aleshores encara eren bàrbars que "enyoraven el cavall i les galopades de guerra" quan els sarraïns s'estaven quiets, i aleshores es barallaven amb algun veí, per poder satisfer aquesta ansietat.

Entre aquests senyors hi ha Guifré el Pilós i els primers comtes de Barcelona. Fins a Pere I “El catòlic” i el seu fill Jaume I “El conqueridor”, s’adirien bé a aquesta definició.

Al mateix temps, els monestirs també omplien la Marca (recordeu que Sant Pere de Rodes, és igual o més gran que un castell) i eren poblats per, com diu Ballarín: “bàrbars que enyoraven els cavalls de guerra, que provaven a bones d’amanegar-se amb les benaurances”, i afegeix: “Si no es deixava endolcir per l’encens del temple, l’abat d’aquells monestirassos, havia de tenir mirada d’esperver i urc de senyor”, ja que sovint eren senyors amb ganes de brega, reconvertits a les benaurances.

Això, com possiblement ja sabeu, és així, perquè sovint algun dels fills dels senyors dels castells, que no eren els hereus, anaven a parar a l’Església, ja fos com a bisbe o com abat. Però evidentment havia crescut entre espases, cavalls i poder. Dificilment un se n’oblida d’això.

Encara sentien bullir la sang bàrbara i guerrea per les seves venes.

Utilitzant les paraules d’en Ballarín en els primers capítols del seu llibre i la interpretació simbòlica que el company Manfred Diez en feia quan parlava de les metàfores sobre el pa i el vi, on l’austeritat del pa amb oli expressa l’arrelament a la terra, la tragèdia de viure i el sacrifici, per exemple; i l’alegria del vi expressa, per exemple, un estat de llibertat (recordem la dualitat seny-rauxa de Vicens Vives); podríem dir que aquests senyors i aquests abats (no tots, és clar), dels castells i dels grans monestirs, eren el vi del moment, la diversió, la guerra, la brega.

El pa en canvi, eren els pagesos, tant allunyats de senyors i abats, i que es feien seva la terra conquerida i defensada per aquests senyors. I tot a base d’esforç i treball, i anys i més anys de feina.

En paraules d’en Ballarín:

“El pas dels cavalls guerrers fa molt de soroll, el cop de fanga al terròs no en fa gens. Els grans sermons pontificals retronen catedrals

enllà dels segles, el sermó dominical del rector es perd a primer banc de missa.

Però la terra és conquerida a cops de silenci i de treball.

El braç armat dels guerrers havia engrapat un tros de terra que començava a ser la nostra. L’havien conquerida, però no l’havien pas feta seva. El pas dels cavalls de guerra no deixa créixer els blats. Una terra no és conquerida de debò fins que no hi creix sembradura.

Mentre els senyors comtes i vescomtes se la partien i repartien, els homes del ròssec la conquerien a rabasses.”

Què ens diu tot això?

Com dèiem en començar, estem veient que per molt que uns quants senyors guerrers conquerissin terres, o les defensessin amb les seves armes i la seva sang de les invasions dels sarraïns, aquelles terres no es senten com a pròpies per la gent que hi anirà a viure, fins que no l’han treballat, l’han patit i n’han extret els fruits. Fins que no l’han feta seva i estimat, vaja!.

És tot un procés, que dura, al Pirineu, del 800 fins prop del 1150. Uns 350 anys de treure pa de les dures terres de la Catalunya Vella.

Si ens hi fixem, avui en dia encara podem intuir les feixes i els espais guanyats al bosc en molts indrets del Pirineu, malgrat que arbres i bardisses ocupin ara aquest espai.

I afegeix, referint-se al poble baix:

“La conquesta feixa a feixa, és impossible sense algun lligam que lligui el pagès amb el terròs i el veí. I fou l’hora de les parròquies. Aquest país nostre, el més vell, fou repoblat planificadament, amb la lògica de l’home de la terra.”

És a dir, l’església baixa, la de poble, la del rector, actua d’aglutinant de la gent. La gent s’aglutina, s’ajunta perquè té una cosa en comú: Déu. Això crea un lligam amb els veïns, és a dir crea un col·lectiu amb interessos comuns.

El primer fet comú, com hem dit, és Déu, o més ben dit una espiritualitat comuna, de la qual en vetlla i els en fa partíceps un d’ells, un pagès més: el rector, del qual ja parlarem d’aquí a una estona.

La terra també és un d'aquests comuns, diria jo, ja que és la mateixa per a tots, en aquell espai del Pirineu, i costa el mateix per a tots treballar-la i guanyar-la al bosc i a les muntanyes.

Aquesta pobresa i patiment, es veuen una mica diferents si algú també les pateix. Ets sentts acompanyat. Encara que sigui en el sofriment. Compartir el sofriment el fa una mica més lleu.

És per això que “a muntanya, l'esglèsia aplega entorn seu les cases de fredor fosca. A la plana més agraïda, de cases escampades, hi ha una parròquia cada dues hores”. Si hi pensem una mica, veurem que això és força exacte.

Segons Ballarín: “La parròquia fou el fet més comú” i esdevingué, d'alguna manera, l'àtom d'Europa.

D'alguna manera, Europa tenia més sentit aleshores, perquè era una munió de parròquies, és a dir de comunitats que es regien més o menys segons els mateixos principis i/o interessos.

Per tant: “Venim de pagesos de parròquia. La història de la nostra gent, i més la dels de mena baixa, comença per aquells homenots desconeguts i aquelles donasses que no s'espantaven amb els llops”, i per tant van fer tot i més per tirar endavant. I tot any rera any, esforç rera esforç.

Aquí Ballarín torna a donar molta importància a les dones, en la creació de la nostra terra. Les anomena “donasses”. Sovint sols parlem dels homes, però les dones són insubstituïbles en aquell moment, i també ara, perquè tiraven la casa endavant i a voltes sinó sempre també el camp. Tenen molt de caràcter, i l'home sense elles no seria el mateix. Fins deuen ser les inventores de la cuina catalana que avui tant ens agrada i n'estem tan orgullosos. Seguint amb la interpretació simbòlica del pa i el vi, podríem dir que la dona encarna el pa i l'home el vi.

I acaba:

“El pagès ha fet més que el mestre d'obra. Ha fet més que una catedral, ha fet aquesta terra.

Anyada rera anyada.

Des dels primers segles de la naixença encara el tenim al tros.”

El país, doncs, l'han fet “els menuts”, els pagesos de la terra.

Els senyors dels castells i alguns abats de grans monestirs, es dedicaven a fer la guerra, a l'amor ..., però no van fer-se seva la terra.

LA VILA I EL MERCAT

Mentre el pagès, a la muntanya, i poc a poc a la plana, conqueria la terra, s'anaven retrobant les viles i els pobles.

La feina a les feixes continua, però la concentració dona els primers fruits.

Aquest creixement, que jo anomenaria primera fase d'expansió, porta a l'aparició de viles i mercats, que d'alguna manera són com una festa, i que comença a ser el vi de la gent, la llibertat de

poder sortir del cau per vendre, si és el cas, el que et dóna la terra, i les ganes d'aconseguir més terres que ja comencen a sentir com a seves.

El pagès comença a relacionar-se una mica fora del que és la seva pròpia parròquia. Hi ha una relació entre parroquians de diferents parròquies. Altre cop es té una consciència de pertànyer a una col·lectivitat, aquest cop més gran.

Les viles es convertiren doncs, en lloc de reunió, tertúlia, negocis, diversió, tot a nivell primitiu, i apareixen els menestrals.

“De tant en tant, els pagesos s'havien d'arrecer al castell del senyor i els vilatans es planyien de no tenir més bones murades. Vivien a por de moros i de senyor rebec”, que ens ve a dir que les coses encara no estaven prou madures per fer la gran expansió.

Venim de pagesos de parròquia. La història de la nostra gent comença per aquells homenots desconeguts i aquelles donasses que no s'espantaven amb els llops

Tot i així i com diu Ballarín:

“De mica en mica les fronteres amb el sarraí s’anaven fent llunyanes.

El nostre país era als primers passos de tentines d’un infant.

La gent no s’ho sabia, era a la naixença d’un nom per a tots.”

LA GENT DE MAR

Tot allò que es pot dir del pagès es pot dir del pescador.

Fou home de parròquia com tothom, però vivia vora mar.

Com diu Ballarín:

“Amb les tempestes que s’enduen els homes d’una grapada, l’home de la mar menuda sap el risc molt més que el pagès d’una plana i tant com el muntanyenc que se les ha de fer amb el torb.”

Recordem que el torb és aquell vent gèlid que bufa a les muntanyes del Pirineu i que es posa per tots els racons del cos. Vent descrit molt bé al llibre de Francesc Viadiu, “Entre el torb i la Gestapo”, de títol prou entenedor, i que explica com el va sofrir molta gent que durant la 2ª Guerra Mundial s’escapava de França i dels nazis, per les muntanyes.

Tot i no parlar-ne gaire, el pescador també ha sofert per sobreviure i ha acabat fent-se seu aquell mar que banya les nostres costes, sentint-lo seu i patint mentre ho aconseguia.

És un procés similar.

“LA MENUDALLA CLERICAL”

Aquest capítol tracta del paper dels diferents entorns clericals de l’època, però estudiant-ne aquells que més han ajudat a fer la terra ben nostra.

Ballarín diu:

“Al temps de la nostra naixença, la clericalia era arreu. No és possible fer la història dels barons sense fer la dels bisbes, tampoc no podem pensar en el pagès i el menestral sense recordar-nos del rector.”

El rector

I començant pel rector, diu:

“El rector provava de llaurar les ànimes amb la mateixa calma pacient que el pagès espera un bon any”

I afegeix:

“El rector pujava d’escolà i amunt. Sortia del poble. Per amunt que arribés (...), sempre continuava home del poble. Al cap d’anys de voltar-

la pels rostolls, tenia el clatell tant clivellat a sol i ressol com els seus pagesos.

Era un d’ells.”

“Si el pagès va conquerir la terra, el rector li va donar l’alè; si el mestre d’obres va bastir catedrals, el rector va engarristar-se pels cingles posant-hi ermites a tots els sants del cel.”

És a dir, el rector de poble, que vivia colze a colze amb el poble baix, que sovint era tant pobre com ell, és tant culpable de la naixença de la nostra terra com els altres, perquè va viure de prop l’arrelament a la terra.

Ell mateix, com dèiem abans, unia al seu voltant (llegim església) els que creien en Déu (tots aleshores) i d’aquesta unió en naixia el sentit de veïnatge, de col·lectivitat, de poble. Poble que s’arrela a les terres que ell mateix veu donar fruits.

L’espiritualitat que representava, ajudava a creure a la gent que l’esforç terrenal que feien no era en va.

Fent un símil del que diu Ballarín en el tros que hem llegit, podríem dir que el rector també va conquerir en part les muntanyes posant ermites a tot arreu.

Si el pagès va conquerir la terra, el rector li va donar l’alè; si el mestre d’obres va bastir catedrals, el rector va engarristar-se pels cingles posant-hi ermites a tots els sants del cel

A tall d'anècdota. Recordem que a la sèrie de televisió que hem vist aquest darrer any: "La memòria dels cargols", el rector de poble, el rector, és part indissociable de la vida i evolució del poble, i en forma part des del primer capítol. I aquesta presència ningú no l'ha trobat estranya ni inoportuna.

De fet aquesta sèrie, que pretenia explicar la història de Catalunya des d'un punt de vista particular, coincideix força amb la visió de Ballarín del naixement de Catalunya, ja que l'explica partint del poble baix i a més la fa començar, precisament, en el període del qual estem parlant ara com a moment del nostre naixement.

Tampoc, i és que ningú no és perfecte, el rector es salva d'alguns tics com la riquesa, l'emparar dones, que segurament també es van donar.

Però com diu Ballarín:

"Pecador i tot, duia amb ell la benaurança dels pobres sense escarafalls"

Cal tenir clar que tot el que estem dient, ho estem generalitzant.

Els ermitans

Quant als ermitans, que començaren a sorgir en aquell temps a les nostres terres, Ballarín en diu: "Tocant les antigors de casa, penso que, sense aquells homes tancats com una cua en una mica d'esquei de roca, tampoc no enteníem els nostres orígens.

Tots duem solituds a dintre."

Penso que és força cert que el poble català podria arribar a tenir una part solitària. La solitud és una part ben nostre.

El monjo

"Els dies de la nostra naixença foren més de monjo menut que d'abat de tro" diu Ballarín, i afegeix:

"Si els monjos coneguts ens han deixat llegendes de gestes i llibres resplandents de lletres daurades, el monjo menut ens ha fet hereus de formatge a les postades, de raïms a la vinya i de vi al celler"

Estem parlant, doncs, dels monjos dels monestirs petits, senzills (no per exemple del de Sant Pere de Rodes), sense abats.

Monjos que cavaven la terra per extreure'n fruits igual que els pagesos, per alimentar-se. Monjos "pagesos de rabassa", que com aquests, en estar lligats a la terra i treballant-la, se la van fer seva pam a pam.

En aquests petits monestirs, segurament eren grups de pocs.

"Cap d'ells no devia ser de nissaga, més aviat devien dur les mans a cantells dels pagesos", comenta Ballarín

Com els rectores, sortien del poble i no deixaven mai de pertànyer-hi. Resaven i treballaven.

ESPIRITUALITAT I ESFORÇ FÍSIC

Fins i tot podríem dir que es pot interpretar com una formació del caràcter i un arrelament a la terra, que també afectaria els pagesos.

Aquest esforç que cal fer per tirar endavant, per sobreviure, t'enforteix físicament, però també i sobretot t'enforteix mentalment.

Com postulava en Batista i Roca, l'excursionisme ajudava a l'enfortiment físic i mental, ja que pots arribar a superar qualsevol situació complicada i aprens a estimar el terreny que trepitges.

Alguna cosa semblant els va passar a aquests avantpassats nostres.

Un parell més de coses:

- Acollien qualsevol i segurament no hi havia pas senyors entre els acollits.

Era el poble ras amb qui estaven en contacte. Abans fins i tot que amb els abats dels grans monestirs.

- A més, la convivència en un monestir, que és difícil, perquè la convivència entre les persones ja és de per si difícil, ens demostra altre cop la importància del terme col·lectivitat. Grup de persones que ajuntades per un fet comú, es recolzen i ajuden i prenen consciència de col·lectiu i de pertànyer a un espai físic.

Seria semblant al que passava amb les parròquies.

I pam a pam, junts, també es van fer seu el territori.

COR DE ROURE

Els monestirs, grans i petits, es van escampar per tot Europa.

Als grans, “on la mística cavalleresca dels feudals es feia monjo”, hi ha enterrats els grans conqueridors de la nostra terra.

Als petits, els pobres monjos, vilatans i pagesos que no podien caure enlloc més.

Podem veure com els castells (llegim senyors), van lligats als grans monestirs (llegim abats) i a la cúria eclesiàstica (llegim bisbes), i que el poble ras va lligat als rectorets i als monjos dels petits monestirs.

Però sense la conquesta del senyor, el pagès i el monjo no s’haurien fet seva la terra.

Però això sí, i repetim-ho, qui ha fet seva la terra és el poble baix.

Segons Ballarín, els monestirs varen ser la “força” de l’Edat Mitjana i de la cristiandat. En ells s’hi representa tot: la fe cristiana i el resar a Déu portat a l’extrema pobresa o amb riquesa d’una certa austeritat (recordem els cementiris, per exemple); la preservació de la cultura, les lletres i la saviesa; l’esforç físic a l’hort i els camps dels voltants com si fossin simples pagesos.

És a dir, ho representa tot. Tant el bo com el menys bo, si es dona el cas.

Com les parròquies, també eren petits àtoms, al voltant dels quals s’acumulava matèria (espiritual, física i humana).

“LA CRISTIANDAT I L’ESPASA”

El lligam a l’home i la terra

Fins ara hem vist que el naixement com a poble es comença a gestar a partir del lligam entre l’home i la terra.

El lligam dels romans era que volien exportar el món romà, pels déus i per Roma, i per això varen conquerir tants territoris. Tot això de mica en mica perdé importància i varen ser vençuts pels bàrbars.

Com diu Ballarín: “Gent muntada a cavall, no podien combatre ni per la pròpia terra ni per cap

ciutat sagrada, eren nòmades, combatien per fidelitat al cap, i no es preguntaven gaire res més.”

El lligam era la fidelitat al cap.

Aquest lligam de fidelitat es transmeté entre els més pròxims i s’anà perdent entre els més llunyans, i es convertí en el vassallatge, que relligava tot el món feudal.

Els bàrbars van començar a baixar dels cavalls i a voler arrelar, doncs, d’alguna manera:

“Totes les cavalcades dels bàrbars, sense deixar herba al darrera, eren la gairebé desesperada recerca d’una terra i d’uns horitzons que no canviessin cada matí.”

I es va lligar a la terra.

Ballarín diu:

“Ingenus fills de bàrbars, garneus hereus de Roma i amb un toc de les benaurances, els medievals endevinaven que en el lligam a la terra i a l’home hi ha, paradoxalment, la llibertat.”

Com ja havíem dit el dia abans, som part de bàrbars, de romans i de mossens Tronxos. Aquesta barreja, i si ho lliguem a la terra, és el nostre origen.

Tot i que la servitud lligava els pagesos a la terra, potser inicialment de manera no gaire voluntària, el fet que d’aquella terra en traguessin fruits, l’estimessin, se la fessin seva, era una petita manera de sentir-se’n propietari. D’haver aconseguit amb l’esforç, alguna cosa més que la que dona fer-ho per obligació.

Havent-lo vist nèixer, des de la pobresa fins a l’esplendor, aquest lligam, i tornem-hi, els fa més lliures interiorment.

D’alguna manera hi ha un acte de fidelitat envers la terra. De vassallatge cap a ella.

L’Edat Mitjana, es pot caracteritzar, com ja hem anat entreveient, per 3 o 4 característiques que ens l’expliquen prou bé, algunes de les quals ja les hem tocat una mica.

Aquestes són la cristiandat, la servitud, i el vassallatge.

La cristiandat era el que ara anomenaríem “entorn”, perquè tots els nuclis que configuraven Europa, no anaven per lliure, sinó que com hem vist, representaven una única manera d’entendre la vida des del cristianisme.

“La cristiandat, segons Ballarín, és l’instint social de fer aquest món semblant a l’altre”, i

creient que “si la glòria és una festa eterna, bé calia començar a tastar-la aquí baix”, el món medieval es va omplir de festes i més festes, moltes de les quals han arribat fins als nostres dies, o són l’origen d’elles.

Altres cop podem veure reflectit “el vi”, aquí.

Aquesta nova organització d’Europa, començada pel poble ras, estructurat en parròquies, i continuava per la creença que senyors, barons, marquesos, comtes, reietons, reis i emperadors, eren qui eren perquè Déu ho volia així.

“Eren sagrats, beneïts per Déu, duïen corona i espasa beneïda”

Ballarín diu: “A les bones, corona i espasa no podien fer mal ús d’un ús que els venia de dalt, a les males entre l’ús i el mal ús hi havia el gruix d’una fulla”, d’espasa naturalment.

Aquesta nova organització es basava sobretot en la servitud i el vassallatge.

La servitud medieval, no té les mateixes connotacions que l’esclavatge romà.

Inconvenient: els serfs continuaven depenent d’algú altre.

Avantatge: els havien donat un tros de terra, on podien arrelar i aixoplugar-se, i començar a sentir seu el tros que trepitjaven i treballaven.

Respecte al vassallatge, i per acabar, i com ja hem vist abans, del sentit de fidelitat dels bàrbars n’acaba sortint el vassallatge medieval.

“El vassallatge, diu el llibre, era un seguit de promeses d’honor, que lligava els homes, els uns amb els altres, cadascú amb algú per damunt d’ell. Era paraula donada de fidelitat.”

Tothom era vassall d’algú; el senyor, del baró; el baró del marquès; i fins l’emperador se’n considerava del Papa. El Papa, al seu torn, es considerava “servent dels servents de Déu” i esdevenia vassall de la cristiandat. És a dir, vassall de Déu.

Tots eren vassalls d’algú i/o vassall de Déu.

“Vassall d’algú, ningú no podia, honorablement, ventar-les com li vinguessin, sempre havia de respondre’n davant d’un altre. Aquest era el bon ús.”

Per tant, el vassallatge servia de control per evitar extralimitacions dels humans, perquè sempre calia donar comptes de què havies fet a algú. I per això podia ser bo.

Evidentment els mals usos també existeixen.

Com vàrem comentar al curs, respecte al que,

de fet, venia a dir la norma benedictina:

“Si algú és bo, no calen regles; i si és dolent no hi ha regla que ho apedaci.”

CONCLUSIONS

· Nosaltres com a poble, som fruit d’aquest període estudiat avui. Tenim influències gregues i romanes, però abans de l’Edat Mitjana no hi havia consciència de pertànyer a alguna cosa com podria ser un país.

Com a poble, som descendents d’aquells senyors i pagesos.

· Els castells, al principi, eren de senyors que encara es comportaven com els bàrbars; alguns bisbes i abats també eren “bàrbars reciclats”

· El país l’han fet “els menuts”, els pagesos de la terra.

Els senyors dels castells van defensar i conquerir les terres, però no les van fer seves.

· La parròquia fou el fet més comú, i lligava els pagesos i el seu tros, amb els veïns, a través de Déu.

A més, fou l’àtom d’Europa.

· El rector de poble era un pagès més, que va donar suport colze a colze als que conquerien la terra. Pertanyien al poble

· Els petits monestirs i els seus senzills monjos, també tenien més de pagesos que altra cosa. També pertanyien al poble ras.

· Aquest arrelament a la terra i l’espiritualitat que viuen fruit de l’esforç, els “pagesos de rabassa”, es podria interpretar com una formació del caràcter, com un enfortiment mental.

Primer toca treballar, abans de guanyar la llibertat.

· Igual que les parròquies, els monestirs eren la força de l’Edat Mitjana i de la cristiandat.

· L’entorn medieval era la cristiandat, i representava una única manera d’entendre la vida des del cristianisme.

· El vassallatge, heretat dels bàrbars, lligava els homes els uns als altres, cadascú amb algú per damunt d’ell. Aquest vassallatge podia evitar o afavorir mals usos.

Tots, d’alguna manera, eren vassalls de Déu.

Fins els pagesos tenien una fidelitat a la terra que podria ser interpretada com un vassallatge. ●

Ramon Juncosa

1941-2000

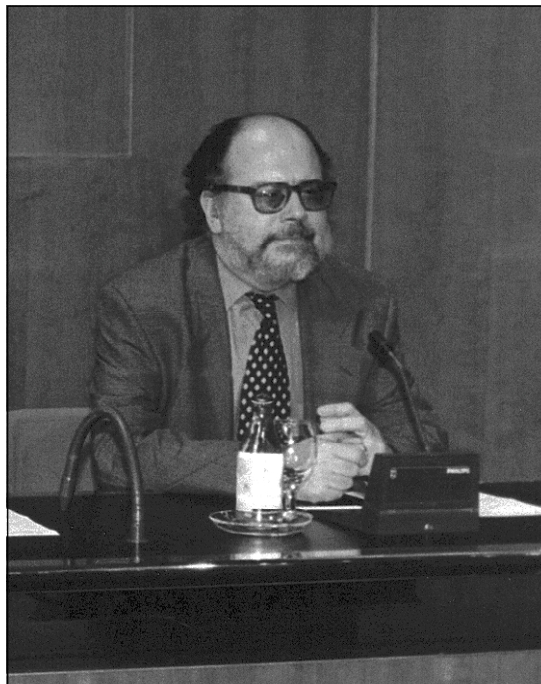
El ritme polític no es correspon amb el ritme del batec dels nostres cors nacionalistes. Els camins a recórrer per arribar a la recuperació total de la nostra nació són plens d'entrebancs i incomprendions.

El respecte escrupolós dels marcs legislatius i constitucionals fan, de vegades, que l'acció política visible sembli encara més restrictiva. L'equilibri de forces malmet els esforços que de bona fe, es dediquen a tasques amb profund significat nacionalista. L'eficàcia política en una estratègia de redreçament nacional obliga a seguir procediments que no contemplan accions amb un calat de més significat. El govern no s'ho pot permetre en la seva acció política.

És aquí on apareix la feina d'en Ramon Juncosa, aquella que escoltant, analitzant la fondària nacionalista de la decisió, permetia que tothom tingués accés a participar en una feina callada, sorda i poc brillant però amb un gran significat transcendent de recuperació nacional.

L'home polític necessita d'aquestes persones, l'home d'Estat, a Catalunya, encara més. Perquè dona la seguretat de poder completar una tasca sense estar constantment limitat pel marc momentani d'uns pactes legislatius o d'uns equilibris difícilment comprensibles des del cor del propi home d'Estat nacionalista.

Josep de Nadal

RAMON JUNCOSA, PEDAGOGIA I PATRIOTISME

Albert Manent

*Aquest article va ser publicat
al diari Avui el
27 d'agost de 2000*

Nat a Vilanova i la Geltrú el 1941, Ramon Juncosa i Ferret va escriure: "La gent de la immediata postguerra vàrem créixer en un món molt diferent i en un país del qual s'havien perdut els mots". Encara que va fer la carrera de mestre i de més gran es llicencià en filosofia i lletres, en molts aspectes també va ésser un autodidacte,

però duia un llevat cristià i català que el van fer madurar de pressa. El seu pare era transportista i feia el trajecte de Vilanova a Sitges, i Juncosa es va moure dins la parròquia vilanovina de Santa Maria i pertangué al moviment escolta i a la Joventut Obrera Catòlica.

La seva vocació era la de mestre, per això fou professor als escolapis de Vilanova i fins i tot fundà, amb el seu amic Safont, una escola a Sant Pere de Ribes. En establir-se a Barcelona, treballa a l'escola Nostra Senyora de Montserrat d'Hostafrancs i després a l'escola Proa, que dirigí. El pas de la privada a la pública fou per a ell una via de renovació, ja que Juncosa, vinculat als grups d'innovació pedagògica catalanista dels anys seixanta, actuà de ferm, tot esquivant amb habilitat el control del franquista Ministerio de Educación y Ciencia. Arreu on treballava hi deixava la seva empremta d'obra ben feta, d'actuació en equip, de millorament, de vegades de detalls o de programes on intervenia sense que hi figurés el seu nom. I a la primavera de la dècada de 1980, a través del conseller Joan Guitart, va entrar a la Generalitat, i la seva capacitat organitzadora, el seu rigor pedagògic i la seva fidelitat patriòtica li van obrir uns camins sòlids. Com que hi confiaven absolutament, dins la Generalitat va ocupar diverses direccions generals: Ordenació i Innovació Educatives, Institut Català de Noves Professions i, darrerament, a Presidència, la d'Avaluació i Estudis.

Jo el vaig conèixer a Ensenyament vers el 1986 i em vaig adonar que, sota una cara que semblava ferrenya i unes ulleres de moltes diòptries, hi havia un home de cor, un cristià profund i un patriota d'una peça. Preguntava molt i escoltava, tendia a un cert perfeccionisme perquè no volia errar-la, tenia una bondat innata i una preocupació especial per la situació personal i laboral dels qui treballaven amb ell. Abans d'ingressar a l'hospital per fer-se una revisió va donar ordres que vetllessin per la situació d'alguns funcionaris, ja que no volia que no s'acomplissin les previsions fetes. Des de l'anterior departament maldà perquè es fes el decret d'ensenyament de la Història de Catalunya i des de l'actual direcció general de-

mostrà una gran sensibilitat per la història i va ajudar sobretot a publicar obres sobre aspectes més aviat negligits del nostre passat nacional. Vaig viure com va muntar els actes per recordar les Bases de Manresa. Juncosa en fou l'ànima. Després va dur a terme una *agitació* popular i acadèmica per commemorar el centenari de Ferran Soldevila. Remarco també el seu interès per alguns problemes de la Franja, del País Valencià i de la Catalunya Nord.

Però Juncosa no tenia hores de lleure perquè al vespre es dedicava a coordinar les sectorials de Convergència Democràtica i hi exercia una funció d'estímul i de pau, com a tot arreu. La seva bondat, que no exclouïa l'energia, sobretot quan calia aconduir una reunió confusa o foraviada, demostrava el seu caràcter d'home de govern, de polític quasi sempre a l'ombra, perquè no li plaïa ni lluir ni escalar. Tenia un gairebé excessiu esperit de sacrifici i vetllava poc la seva salut. En canvi, vivia molt l'esperit familiar, com prou ho saben la muller i els fills. Però els amics i col·legues sempre li dèiem que treballava massa. Quan el 1997 li van donar el premi Ramon Fuster, que el Col·legi de Doctors i Llicenciats atorga als col·legiats que s'han distingit en la defensa de la llengua i la cultura catalanes en el camp educatiu, Juncosa va fer una llarga resposta que és tot un programa pedagògic. Ja apostava per l'educació al llarg de la vida, més enllà dels anys escolars, subratllava que calia recuperar el protagonisme de l'educació i crear més a fons a Catalunya un pensament educatiu i que "la construcció d'un sol poble implica la superació de les desigualtats".

Ramon Juncosa ha mort, després d'una llarga agonia, en acte de servei. La seva empremta, que potser ha fet subtilment escola, és un exemple en un món en què l'ètica cristiana, la dedicació intensiva a una feina delicada i un patriotisme de pedra picada contrasten, de vegades, amb un cert deixatament, arronsament d'espatlles o una formació nacional deficient. Trobarem a faltar la seva bondat, la seva gentilesa, la seva preocupació pel treball, la seva vibració per Catalunya i per aquella pàtria que, com diu el famós vers de Carner, "encara no és nascuda com l'han somniada els seus fills". ●

EL PAS D'EN RAMON JUNCOSA PER L'ESCOLA PROA

Manel Subirà i Rocamora

En Ramon s'incorporà a PROA quan l'escola passava uns moments força delicats i compromesos per a la seva continuïtat i el seu funcionament. L'escola, fundada el 1966 per un grup de pares de la barriada de S. Medir, a la Bordeta, havia nascut sota l'impuls i el guiatge del Sr. Alexandre Galí, que fins havia convençut la Sta. Vandellós, la seva col·laboradora a Blanquerna, perquè assumís la responsabilitat de vetllar els primers passos d'una escola que s'havia muntat de forma similar a la seva.

Durant els primers sis o set anys d'existència, la il·lusió i el voluntarisme del "Grup de pares responsable" i la dedicació entusiasta dels mestres i professors que exercien als tres nivells escolars: parvulari, primària i batxillerat, feren superar tota mena de dificultats d'organització, de finançament, d'obtenció de nous espais i de relació social, però cap a mitjan dels anys 70, en especial el 1976, calgué afrontar una colla de problemes derivats del creixement gairebé explosiu de l'escola, del relleu dels responsables tècnics i administratius i dels canvis socio-polítics del moment.

L'arribada d'en Ramon a PROA la qualificaria de providencial; havent exercit uns anys en una escola veïna li fou fàcil d'integrar-se al barri i per la seva formació, basada en la pràctica de l'escoltisme confessional a Vilanova, no li costà gens d'assumir els criteris que havien configurat el projecte educatiu de PROA: Escola activa, plural, catalana i gestionada pels pares.

Ja abans d'acabar el curs 75-76 inicià unes trobades amb els mestres de PROA, que serviren per a plasmar, en mitja dotzena de folis, les bases i la forma d'aplicar els criteris esmentats. Sense fer gairebé vacances passà tot l'estiu posant ordre en el que ell havia denominat "caos", tant des del punt de vista físic: aules, despatxos, mitja pensió, serveis, etc. com des del conceptual: estructura laboral, pedagògica, administrativa, etc.

Totes les seves actuacions i reflexions ens les passava a la recentment estrenada Junta directiva de l'"Associació de Pares Bordeta-Sant Medir", que feia poc havia assumit, legalment, la titularitat dels centres educatius de Primària i Batxillerat.

Conscient de la importància i del prestigi que ja tenia l'escola i crec que també del futur que li esperava, va redactar un avantprojecte d'"Organització General de PROA", que es podria qualificar de modèlic, puix només amb lleugers

retocs, ha sobreviscut a tots els canvis que les noves lleis i els nous plans d'estudi han introduït en el món escolar de casa nostra. En aquest redactat s'hi definia l'organigrama i les funcions de tots els òrgans de gestió i de decisió, dels òrgans assessors i consultius, de les comissions de treball, de l'equip de mestres i dels departaments; s'hi establien les relacions entre ells i amb l'Associació titular del centre; s'hi crea un comitè d'arbitratge extern i independent i s'hi fan propostes per a preparar el Reglament de Règim Interior.

Però tota aquesta tasca d'estructuració la feia sense abandonar el dia a dia de l'escola que, com he comentat abans, era complicat en haver d'actuar en camps molt diversos i pel fet d'haver hagut de canviar els esquemes de

voluntarisme amb què havia funcionat el centre fins llavors, per una dedicació professionalitzada en tots els aspectes.

El fet de saber compaginar tota aquesta feina amb la de transmetre als seus col·laboradors l'esperit d'estar vetllant sempre per la formació i l'educació moral i cívica de tots i cadascun dels alumnes, ens va demostrar la seva gran humanitat, la seva capacitat de treball, la seva tenacitat, el com treballar en equip, etc., tot això amarat d'una bonhomia i d'una catalanitat sense reserves.

Els cinc anys que en Ramon Juncosa passà a PROA, varen ser definitius per a l'afermament de l'escola i per a la perdurabilitat del seu ideari.

En plorar el teu traspàs, tot PROA et diu: Moltes gràcies, Ramon! ●

A EN RAMON JUNCOSA, RECORDS DE JOVENTUT

Rosa M. Albà

És difícil, després de tants anys, parlar de l'època juvenil d'una persona com en Ramon Juncosa.

Transcriuré alguns records que brollen espontàniament de la memòria.

Tots dos vàrem créixer al mateix barri i ens movíem al redós de la Parròquia de Santa Maria de la Geltrú.

Sempre havia demostrat una gran preocupació envers els infants; això el va portar a dedicar molta part del seu temps, en uns moments concrets de la seva vida, als infants d'uns barri perifèric de Vilanova.

La vida ens va portar per camins diferents, però vaig tornar a coincidir amb ell quan estudiàvem Magisteri; l'estudiàvem per lliure i això no era pas fàcil, però ell tenia una gran força interna per seguir endavant amb els seus estudis i quan algú del nostre grup es sentia desanimat, ell era sempre de gran ajuda.

Era una persona amb una inquietud interna molt forta i no es conformava amb mirar-se les coses superficialment, sinó que se'n preguntava sempre el "perquè".

Vàrem assistir, junts, a diversos cursets de temes escolars i quan una cosa no la veia clara ell hi anava donant voltes fins a trobar el que pensava que era la resposta correcta.

Tenia un tracte amable amb tothom i no discriminava ningú.

També demostrava molt interès per conèixer altres cultures, per això el Nadal del 71 vàrem fer un viatge al Marroc. L'havíem preparat amb molta cura, malgrat que les persones que coneixien el nostre projecte ens deien que era molt perillós. Plens d'il·lusió i amb la motxilla a l'esquena vàrem emprendre el viatge; volíem conèixer una altra cultura i una altra religió i ens havíem plantejat de poder aprofundir al màxim la realitat d'aquell país.

La nit de Nadal érem a Tetuan; vàrem anar a una comunitat catòlica on estiguérem una estona compartint amb ells la pregària, però hi rebérem un xoc tant fort per la forma com parlaven de la gent del país, que ens feu marxar de seguida d'aquell lloc. Passàrem aquella nit parlant molt del fet religiós i de les contradiccions que moltes vegades trobes dins l'Església catòlica.

A la ciutat de Fes ens vàrem instal·lar en una pensió al mig de la Medina; jo tenia molta inseguretats i por, però en Ramon mostrava una actitud molt confiada, fins a l'extrem que aconseguíem que un petit grup de marroquins acabés parlant amb nosaltres a la nostra habitació i els férem un seguit de preguntes sobre les coses que volíem conèixer. Durant un cert temps vàrem mantenir correspondència amb ells.

Ens desplaçàvem d'una ciutat a l'altra amb autobús o bicicleta per poder palpar més de prop la realitat. Una de les coses que a en Ramon li va fer més impacte fou el veure com uns infants d'uns dotze anys anaven pel carrer oferint droga als turistes. Quantes coses, tant a nivell cultural com religiós, polític o social vàrem aprendre i aprofundir en aquell viatge!

En Ramon sempre s'havia sentit molt català i en moltes ocasions havíem parlat del què era per a nosaltres Catalunya i del que ens calia fer.

També voldria fer esment del seu amor vers la família (pares, germans...)

En aquells temps vaig compartir amb ell moltes de les seves preocupacions i també parlàrem moltes vegades de les seves perspectives de futur.

Espero, amb aquestes pinzellades, ajudar una mica a comprendre més com era l'apreciat amic Ramon Juncosa.●

ELS ANYS 50

Pere Damià Coral

M'heu demanat unes lletres per recordar quelcom de la infantesa i la joventut de l'amic Ramon Juncosa i Ferret. I dic amic, perquè realment ho vàrem ser sempre, des de ben petits.

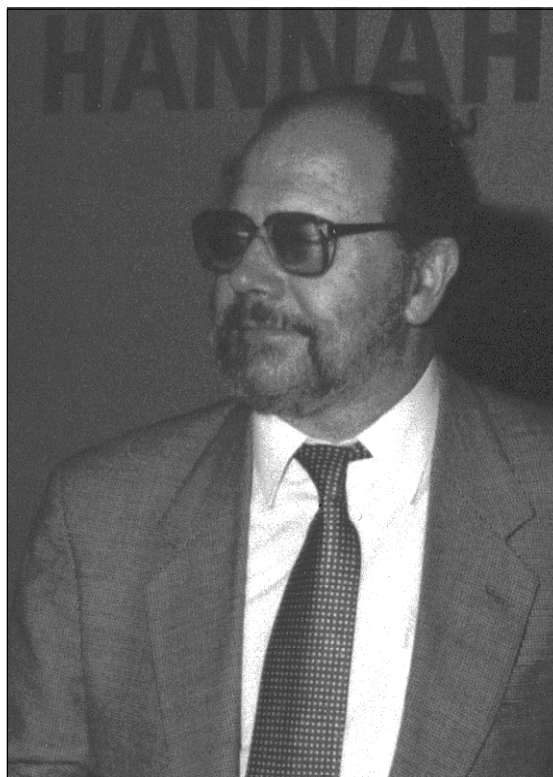
Ell i jo, vivíem molt a prop, i entre les dues famílies hi havia una bona amistat.

No vam coincidir al mateix col·legi, però sí que ens trobàvem, al voltant de la Parròquia de la Geltrú, en el Moviment d'Aspirantat d'Acció Catòlica, així com també a la Catequesi. En aquells anys difícils per al nostre País, temps de foscors i de manca de llibertat, l'Església era un espai d'acolliment per a tothom.

A mitjans dels anys 50 va començar el fenomen de la immigració. Primer foren unes barraques i de mica en mica aparegué un barri perifèric, a redós de la parroquia, amb un local polivalent i amb moltes ganes d'ajudar "els altres catalans", gent que venia a casa nostra a buscar feina. Uns quants de nosaltres, entre els quals hi havia en Ramon Juncosa, vàrem començar a fer unes classes nocturnes. Molts dels joves, que per raó del treball no podien anar a l'escola, varen poder aprendre de lletra. En Ramon va ser un dels qui amb més entusiasme va col·laborar en aquesta tasca educativa. Tot i la seva joventut, la seva experiència i el seu seny foren decisius per tirar endavant aquest projecte.

Amb el temps aquesta relació "acadèmica" es va complementar amb diverses sortides pels voltants de Vilanova i la Geltrú. Algunes vegades anàvem fins al poble d'Olivella on, en una casa que ens deixaven, organitzàvem xerrades amb la col·laboració dels vicaris de Vilanova.

Més endavant vam preparar unes Colònies a la Llacuna i a Orpí, en les quals en Ramon Juncosa va participar de manera destacada.

En Ramon va ser per damunt de tot una persona solidària, tant en el camp de l'ensenyament (veritable passió en la seva vida) com en la formació moral i política dels joves. La seva actuació sempre va estar marcada per l'ètica i l'honradesa.

Que el seu record, la seva bonesa i el seu treball en bé de tants i tants ciutadans ens estimulin a seguir les seves petjades i el seu ensenyament. ●

RAMON JUNCOSA, MILITANT DE CONVERGÈNCIA

Josep Camps

Quan em van demanar que escrivís un article sobre la faceta d'home de partit d'en Ramon Juncosa, em van crear un problema per la dificultat de treure l'entrellat de com fer-ho.

En Ramon Juncosa ha estat i segueix essent un amic per a mi i se'm fa impossible destriar les seves cares. Quan hi penso, a tot estirar, em surt una peça cubista de la qual es veuen molts perfils diferents, però una sola peça en tot el seu conjunt.

En Ramon va començar a militar a Convergència l'any 1982, per tant era un home de partit, un militant, però dir això no només és reductiu, sinó que, fins i tot, pot promoure una imatge empobridora d'en Ramon. Era molt de partit, un home dedicat amb entusiasme a Convergència. Però en Ramon era, per damunt de tot, un home totalment compromès amb la seva Pàtria. El compromís amb el partit era fort i important, molt viscut, però era instrumental. El que tenia amb el país era essencial.

El compromís d'en Ramon tenia un sentit global. La Pàtria per en Ramon no era la història, o la llengua o la cultura, o les institucions, o la terra, o... la Pàtria era tot. I tot centrat en la persona: l'individu i la col·lectivitat. "La gent". En Ramon era un humanista i un pedagog. Per tant, el compromís amb la gent era fonamental en la seva actuació. Això es reflectia en tot el que promovia i en els plantejaments que feia a les nostres reunions: la seva preocupació per les persones, la seva sensibilitat per les qüestions cíviques, la seva voluntat per mantenir la flama del progressisme social a casa nostra,

sempre hi eren presents. En Ramon era molt reflexiu i profund en els plantejaments i malavintut amb les simplificacions. Em sembla important remarcar aquest sentit, aquesta visió de conjunt sobre els fets humans que caracteritza l'humanista i en Ramon ho era.

Com a pedagog, era un home que plantejava les seves actuacions dirigides a fer progressar les persones en un sentit determinat, amb total respecte a la llibertat i la pluralitat necessàries per garantir el creixement que cercava. Això també volia dir tenir capacitat de crítica, una capacitat que ell exercia dirigida a tots nosaltres, però especialment a ell mateix. Aquesta faceta pedagògica d'en Ramon és important perquè el feia participar d'un optimisme de cara a l'objectiu i de cara a l'efecte dels mitjans. Creia en el progrés i creia que s'avançava sempre que es fes feina de manera constant i tenaç. Un dels trets més destacats d'en Ramon era ser un treballador imparable. No es cansava d'explicar les coses, a vegades amb massa detall i profusió, però sempre d'una manera didàctica.

Pot semblar que no estigui parlant del Ramon polític, però, si és realitat -que ho és- que fer política és fer pedagogia, això té la seva encarnació en l'activitat política d'en Ramon.

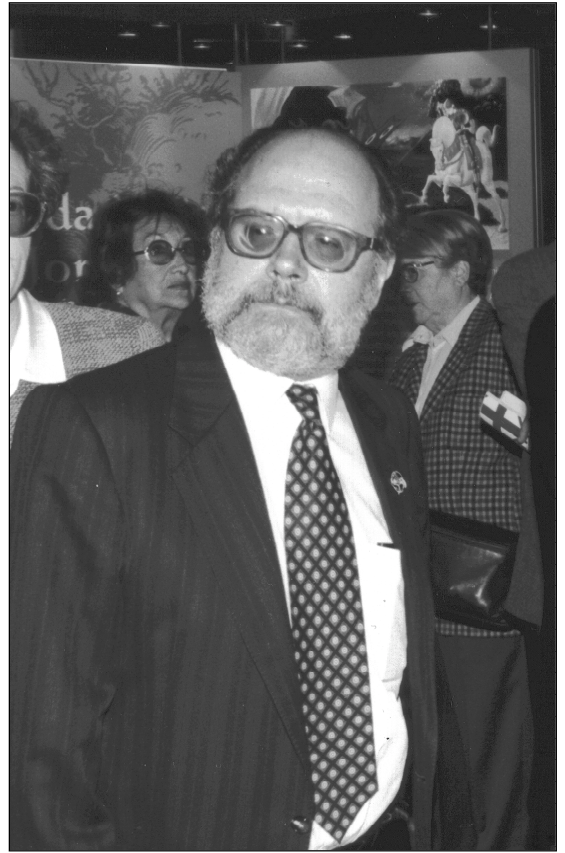
No és estrany, doncs, que la seva activitat política es centrés en l'Àrea Sectorial i, darrerament, en l'Institut de Formació. Era el millor camp en què podia desenvolupar les seves inquietuds. El vaig conèixer quan ell presidia la sectorial d'Ensenyament, de la qual jo formava part. Donava joc a la gent que tenia ganes de treballar i es comprometia recolzant les propostes que fèiem i de les quals n'era un bon coneixedor perquè en Ramon era d'aquelles persones que ho llegeixen tot i tot ho segueixen. Li agradava molt estar assabentat de molt i encara més. Quan parlaves amb ell sempre havies de reconèixer la seva habilitat per recollir informació i la seva discreció a l'hora de donar-la.

Com a responsable Nacional de les Sectorials va fer un treball immens per millorar la seva estructuració dins el Partit i aconseguir que tinguessin una veu més nítida i una major presència al territori. L'estructura territorial del nostre

partit, que té més de 600 comitès executius locals, té una força enorme, capaç de menjar-se la presència de l'estructura sectorial que, al mateix temps corre el risc de no ser prou considerada des dels àmbits institucionals en els quals exercim la nostra acció de govern. Evitar aquests riscos va ser un dels objectius principals d'en Ramon al capdavant de l'estructura sectorial. Un objectiu assolit amb prou èxit.

Sempre tinc present una frase que en Ramon em va dir, i que el defineix molt: "en política cal tenir la motxilla al costat de la cadira". Aquesta frase retrata l'esperit amb què en Ramon abordava la seva acció política. No era una finalitat personal -sovint parlàvem de quan tornéssim a l'escola-, sinó un camí per fer avançar el nostre poble des del compromís cívic personal.

Per això no es pot destriar el Ramon polític, del Ramon patriota, del Ramon humanista, del Ramon pedagog. Ell, com aquella figura cubista a la qual m'he referit al començament, uneix amb èxit totes aquestes cares. El seu optimisme pedagògic ha estat reeixit i ha generat escola: la gent que creiem que cal continuar la seva feina, que al cap i a la fi és la nostra feina. Per això en Ramon no "era" un amic, sinó que "és" un amic. ●

SEMPRE FIDEL AL SERVEI D'AQUEST POBLE

Ignasi Genovès i Avellana

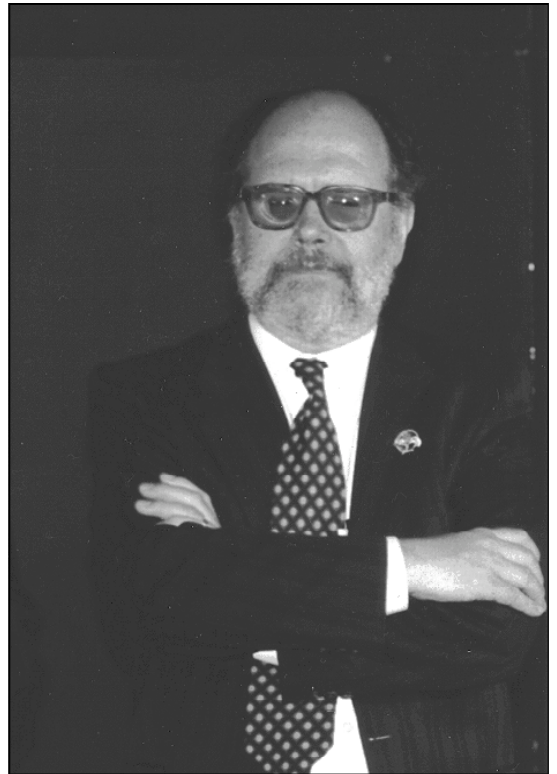
Escriure sobre una persona recentment desapareguda és sempre difícil. Sobretot és difícil perquè la tendència a l'elogi desmesurat és inevitable. Tanmateix tractant-se de Ramon Juncosa, el més gran dels elogis es queda curt.

Es queda curt perquè en Ramon era un patriota de cap a peus, que va dedicar la seva vida al servei d'aquest poble. I no ens equivoquem pas. Si diem aquest poble, ens estem referint a aquest tros allargassat de terra mediterrània que s'estén de Fraga fins a Maó, i de Salses fins a Guardamar. Un país esquartrat. Un país sense nom. Un país però que en Ramon, dia a dia, tossudament, silenciosament, ajudava a reconstruir.

En Ramon fou un home dedicat en cos i ànima al nostre redreçament nacional, a la reconstrucció tenaç i persistent del país. Des de la seva opció personal d'home de partit, intuïa perfectament els projectes i les iniciatives d'àmbit nacional, i sempre hi donava suport. El recordarem present als Premis Octubre de València, a les trobades patriòtiques de Perpinyà.

Per damunt de tot, voldria remarcar que en Ramon fou un home bo. D'aquelles persones amb qui et sents acollit parlant, dialogant, amb una bonhomia desbordant, sabent tant des de la paraula com des dels silencis compartits que treballes en el mateix bàndol.

No és gens estrany doncs el rosari d'articles, de cartes al director, d'escrits que, de manera constant, s'han anat publicant des del mateix dia de la seva mort.

Voldria també deixar constància que en Ramon Juncosa fou un amic de la Fundació Relleu i de les seves associacions adherides. Molts cops ens va acompanyar en trobades i jornades de reflexió. El recordarem a Poblet, on celebrarem els 15 anys del Grup d'Estudis Nacionalistes (GEN), i més recentment, la passada primavera, en la celebració dels 80 anys de Mossèn Ballarín als Jesuïtes de Sarrià.

Moltes gràcies, Ramon, per haver estat entre nosaltres. Moltes gràcies perquè segueixes entre nosaltres.●

UN ADÉU A RAMON JUNCOSA

Ramon Esteve

Altre cop, un cop fort. Tot i ser previsible des de feia poc –com qui diu només unes setmanes–, l'adéu a Ramon Juncosa no és pas menys dur d'encaixar. Hom voldria interpel·lar Déu, com Job a la gran Història i al seu Llibre, en aquest cas per la gran dissort no pròpia sinó de l'amic i família seva. Com si el patiment fos propi.

Aquest estiu del 2000, marcat de massa revessos, també s'endú l'empenta d'aquest bon amic, immillorable company i escadusser home just i bo, en plena maduresa activa i professional en tantes coses –el servei públic, l'educació, la política, la cultura, el pensament i passió per la persona i pel país, per Catalunya en definitiva. Pots ser quan, de tot plegat, més necessitem temps com el d'en Ramon, serens i alhora combatius.

Catalunya, els qui hi treballem i la molta feina encara per enllestir trobarem a faltar l'emprenedor, planer i honest Ramon Juncosa i Ferrer. Pensant en ell, no estic pas per afalacs ni per frases fetes. Tampoc ell no n'era amic. Ha estat sempre home sereny i d'anar per feina sense romanços. Del seu estar per la feina, sempre amb dignitat i destresa, i dels munts de dura feina feta i endreçada per ell, és molta i ben diversa la gent que pot ampliar-ne dades viscudes més a fons que aquestes quatre ratlles (que escric a retruc immediat de la veu i benvolença d'una bona amiga quan puntualment m'acaba de donar per telèfon la notícia trista).

Fóra bo que aquesta molta gent diversa, de plurals colors polítics amb aires de creença o descreença, tot d'una fessin glossa dels ferrenys i alhora encalmats *ser i fer* de l'amic comú Ramon Juncosa, mirant l'abans, l'ara i el

futur del nostre país amb visió imparcial i distesa. Jo penso que ell, bastint arcs lligava solidesa arreu on tocava, i abans que tot deixava gruix i empenta de persona. I sense deixar-se'n, un cop la tasca era encetada. Em dol dir que, gent de tarannà com el seu, no abunda pas gaire. I és en proporció a aquesta escassetat, que ja maldem per ell i que l'enyorarem. Perquè em temo que deixa buit per molt temps, difícil de reomplir.

Ha defensat coses i causes molt concretes, cosa pròpia de convençut demòcrata com era. Però mai de mai s'ha *instal·lat* en res, que jo sàpiga. I això també em consta que ho creuen, així de ras, molta i diversa gent que l'han tractat al llarg del temps i en comeses molt vàries. Els qui més, ho saben prou bé els de casa seva. Amb una discreció, però, que sorprèn.

Espòs i pare enamorat, patia silentment pel temps de més que volia –i que sovint se li escolava– per dedicar-lo a la seva família i singularment als seus fills en la creixença (oi Pilar i Sra. Dolors?...). Sempre amb cartera a coll i ordenat farcell mental, plens d'amples neguits i d'esperança, havia emprès fa molt un llarg viatge de per vida, lúcida d'afans i també de l'aspror de certs terrenys que hauria de recórrer. Home, però, de pas segur i acompassat, sempre sabia d'on partia, on anava, i n'arribava a intuir imprevistos. Lluitador de primera línia, però mai enlluernat per l'escena ni per delers d'aparador. Amb reposat discurs, fos del que fos, (no en va gran part de la seva joventut exercí de pedagog activament), tenia aquella tan seva dicció clara i de to greu, amb cadència, pauses i sil·labeig que el delataven com a bon vilanoví no gaire *made in BCN*. Sense escoltar-se ell mateix, fàcilment sabia fer-se escoltar pels altres i així aconseguia centrar debats.

Acabaria en sec aquest adéu personal, d'amic i de company i res més, si no tingués ben a fil de memòria –d'ahir mateix tot llegint-la amb el record prop d'en Ramon– la forta pinzellada del "*sempre, sempre mar endins*" de Joan Maragall al seu *Excelsior*. El vers, doncs, és manllevat, però em ve al punt per cloure com cal un improvisat adéu a l'amic que ja enyorem: "*No s'acaba el teu viatge, no s'acabarà mai més*".●

RAMON JUNCOSA I L'ACTIVITAT DELS EQUIPS DE PASTORAL DE LA POLÍTICA I LA COMUNICACIÓ

Manel Canals

Ramon Juncosa i Serret era, a més de la seva activitat pública com a dirigent de partit i càrrec en l'Administració –en les àrees d'Ensenyament i Presidència–, actiu col·laborador dels Equips de Pastoral de la Política i la Comunicació. El meu tracte en Ramon Juncosa es limita a una relació de quatre anys des d'una perspectiva personal “de base” que en podríem dir.

Els Equips de Pastoral de la Política i de la Comunicació van ser impulsats el 7 d'octubre de 1995 amb l'objectiu d'aplicar les directrius del Concilli Tarraconense referents a la participació dels cristians en la vida política. Un any i mig després, 21 d'abril de 1997, s'integren dins una Subfederació constituïda per la Federació de Cristians de Catalunya. El que inspira la tasca d'aquest moviment es desenvolupa en els eixos del compromís dels membres dels Equips en les seves diverses activitats, alhora que vol aportar la DSE –Doctrina Social de l'Església– en la seva traducció a la corresponent acció en la societat, i molt concretament en els àmbits polític i de la comunicació. La tasca és així la de treballar per recuperar per a l'activitat política un esperit de servei als ciutadans en els valors del cristianisme, tot cercant en un marc de solidaritat i pluralisme el millor bé possible

per a Catalunya. Per assolir aquests mitjans els Equips s'organitzen en un Equip Coordinador, trobades generals i coordinació de diversos grups de treball i estudi.

La participació en els equips ha estat fonamentalment plural, amb homes d'Església i professors, amb cristians de base i militants –àmbit on vaig coincidir amb en Ramon Juncosa, i representants convidats de tots els partits. Des d'aquesta independència es va redactar fruit de quatre sessions de treball en plenari, “*Les 25 propostes als partits polítics en bé del nostre país*” publicat com a full dominical el 3 d'octubre de 1999 amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya, i una segona versió per a les eleccions legislatives. Notem només com la proposta sisena que demanava la creació en la Generalitat d'un organisme de coordinació d'afers religiosos per donar resposta a les diferents confessions existents, ha estat acceptada per l'actual Govern de Catalunya.

El seure al costat d'en Ramon Juncosa per a treballar, com un més, en aquest àmbit, implicava tractar amb un polític, amb responsabilitats altes, que cercava en el diàleg, la convenció i la fermesa en la defensa d'un ideari, col·laborar com un membre més entre d'altres. No tractaves a un polític amb vocació d'esdevenir un referent mediàtic ni d'omplir grans sales de conferències, o d'imposar un control, sinó amb la senzillesa del treball diari, de l'obra ben feta.

Bàsicament es pot recordar a en Ramon Juncosa com un polític de valors íntegres, alhora que una persona propera a tothom. ●

EL XIXÈ CURS D'ESTIU DEL GEN: “GOIG I PROGRÉS”

Jordi Barnadas i Rull

El passat mes de Juliol es celebrà a l'Escola Sant Gregori de Barcelona el XIXè Curs d'Estiu del Grup d'Estudis Nacionalistes. En aquesta ocasió vàrem ser més de vuitanta les persones que vam assistir a algunes de les conferències i/o debats.

Els organitzadors vàrem pensar el curs en tres dies amb la intencionalitat que fossin temàtics (cosa que no sempre s'aconseguí) i que cada dia acabés amb un debat.

El curs es titulava “Goig i Progrés” i s'havia concebut sobre tres paràmetres. Estem en una societat amb problemes estructurals (diagnosi), dels quals volíem analitzar-ne alguns, com per exemple demografia, escola, immigració, valors, etc... El segon paràmetre marcava la voluntat d'unes orientacions, unes veus orientadores, i es proposà una tríade peculiar: Joan Pau II, G. Soros i Habermas. I el tercer paràmetre era la proposta d'establir un diàleg obert sobre els problemes, que en forma de debats, es dividiren en tres, de característica temàtica: economia, política i cultura. Veure els problemes de la nostra societat, debatre'ls, i al mateix temps escoltar veus orientadores, era la proposta del curs.

Un dels problemes que més es va sentir fou el de la globalització. Pep Mària s.j., que refusà parlar de Joan Pau II, s'endinsà amb uns manuals que semblaven d'èpoques marxistes o estructuralistes en un anàlisi ambiciós del tema.

El gran debat polític-econòmic del moment entre liberalisme i socialdemocràcia fou en cara a cara entre dos economistes: Dídac Ramírez, com a socialdemòcrata, aguantà fàcilment les investides del seu oponent Josep Vergés,

com a liberal. Aquest, per la seva banda, emparentà massa a la lleugera el seu oponent amb els dictadors marxistes. El debat s'havia escalfat a la tarda amb dues conferències, una del mateix D. Ramírez sobre “G. Soros i els mercats financers”, on el públic pogué percebre almenys dues coses, la importància de la figura de Soros en el moment present i la importància de l'Estat com a agent regulador. El liberalisme acaba amb caos, és el que pensa Soros.

En canvi, el professor Trigo d'una forma molt didàctica i amena en una sessió anterior, defensà “el liberalisme”. Trigo va explicar que només podem basar-nos en la confiança en l'home, en la seva llibertat i en la seva responsabilitat per construir una societat. Liberals versus socialdemòcrates és un debat que interessa, és el debat de fons de tota la política actual, i el XIXè Curs d'Estiu atacà frontalment el tema i ens agradaria tornar a tractar-lo.

Vivim en una societat europea que no para de progressar. Malgrat aquest progrés, hi ha un gran malestar i la gent viu al dia sense esperança.

Mn Ballarín tractà precisament de l'Esperança. Carregant-se la paraula progrés, massa ambigua, i citant Péguy, pel mossèn l'Esperança és com un nadó, fràgil i fort al mateix temps, i se l'ha de mirar amb tendresa.

Aquesta societat europea i complexa té problemes estructurals, europeus i complexos. Alguns d'aquets problemes, com el de la baixa natalitat i la demografia, van ser analitzats per Jordi Galí. Salvador Cardús va analitzar el malestar en l'educació.

És impossible resumir a J.Galí en dues frases, però per a ell cal buscar les causes de la baixa natalitat (ell no volgué parlar de crisi), en un sistema polític que no té clar el paper de l'oci, del treball i de la cultura. Per a Jordi Galí aquest és un problema greu, de civilització.

Les tesis que Salvador Cardús exposà sobre l'educació són les que han estat extensament tractades en el *Relleu* n.65, tant en l'entrevista feta a aquest sociòleg com en la ressenya al llibre *El desconcert de l'educació* del mateix autor.

El segon debat del curs fou el de cultura “Cultura de ciutadans i cultura de clients” amb Francesc Mestre, Vicenç Villatoro i Carles Hac

Mor. El debat aviat, potser massa aviat, es decantà cap a la situació del català, tot i que al final s'acordà que era millor no parlar massa del català com a problema si volem que no cansi la gent.

El professor Pere Fabra, el tercer dia, ens parlà d'Habermas. Demostrà ser una persona intel·ligent assistint a la conferència anterior de Jordi Sales, i pogué fàcilment resoldre un dels grans enigmes del curs: Què hi feia Habermas per allà al mig?. Pere Fabra demostrà que tot el pensament de Sales, que ens parlava del Curs "Goig i Progrés" era habermasià (òbviament es pot també considerar que Habermas s'ha salenitzat). Havent resolt aquest enigma la concurrència pogué entretenir-se a veure com un doctorand en Habermas salva milers de pàgines de densa, i pel que diuen avorridíssima filosofia, en una brillant síntesi de cinquanta minuts.

Jordi Sales parlà més d'una hora, una hora i mitja, de "Goig i Progrés". Crec sincerament que el que es va dir en aquesta conferència fou prou interessant per passar-ho a paper i publicar-ho en un proper número de la revista Relleu.

El curs es cloqué en un viu debat de política amb el mateix Jordi Sales, J. Huguet i Jordi Martí.

El XIXè Curs d'Estiu ja és història. Ara hem de preparar el XXè i més que enlluernar-nos en grans celebracions, caldria pensar en quins són els problemes, amb qui volem dialogar i qui ens pot orientar. ●

XIXè Curs d'Estiu

Goig i progrés

5, 6 i 7 de juliol de 2000

Col·legi Sant Gregori
Carrer Bellesguard 48-54
Barcelona

GRUP D'ESTUDIS NACIONALISTES

CRÒNICA DELS V COL-LOQUIS DE VIC LA POLÍTICA I LA SEVA RELACIÓ AMB LA HISTÒRIA

Francesc Puig

Els passats 5 i 6 d'octubre de 2000 va tenir lloc a Vic la cinquena edició dels Col·loquis de Vic, dedicada a pensar –com sempre, des del diàleg en la reflexió i el debat conjunt– l'especificitat de la política. El professor Xavier Ibáñez m'ha demanat, en nom de la revista *Relleu*, que redacti una crònica breu de l'edició d'enguany, invitació que accepto encantat i que m'honora. Renuncio tanmateix d'entrada a cap pretensió de recollir d'una forma més o menys exhaustiva els continguts de les distintes intervencions que hi van tenir lloc. Hi ha almenys un fet que justifica aquesta decisió: com que em consta que la revista publica cada any una ressenya de les Actes dels Col·loquis, pretendre resumir el contingut de les distintes ponències i comunicacions fóra redactar aquesta ressenya abans d'hora. (Renuncio també a definir la naturalesa dels Col·loquis, perquè em consta igualment que això ja ha estat fet en una de les ressenyes, ja publicada, d'alguna de les edicions anteriors).

Més que fer això, doncs, prefereixo fer constar certs apunts o impressions personals del sentit global dels col·loquis, atenent al que em sembla que és la seva temàtica de fons. Començaré establint aquest sentit global, i acabaré amb algunes notes que baixaran a la con-

creció per tal de mostrar, o si més no suggerir, els motius de la meua impressió referent a aquest sentit global dels col·loquis. Espero poder donar per aquest camí, si bé no una crònica de continguts –l'espai que em deixen tampoc no me la permet–, sí almenys una crònica del fons comú dels continguts i de la forma com es debaten. Començo, doncs, pel sentit general.

El debat de fons dels Col·loquis de Vic

Les quatre primeres edicions dels Col·loquis de Vic van estar dedicades a la ciutat, la llei, la cultura i la història. La tria de la Política com a tema d'enguany sembla una represa de la temàtica de la ciutat; i l'anunci (fet pels organitzadors a la cloenda de la present edició) que l'any vinent els Col·loquis estaran dedicats al Dret sembla, al seu torn, la proposta d'una reconsideració del tema de la llei. Els Col·loquis en el seu desplegament constitueixen per tant, almenys fins al moment, una ocasió idònia per aprofundir en les temàtiques enunciades en aquests quatre títols: ciutat-política, llei-dret, cultura i història. Ben mirat, el quadre ens presenta una tensió entre història i cultura d'una banda, com allò que va esdevenint i que es dona fet o fent-se a cada nova generació, i política-ciutat-dret-llei de l'altra, en tant que àmbit de la decisió humana com a possibilitat de governar, almenys en part, sobre la pròpia història fins i tot més enllà dels condicionaments culturals.

La perspectiva de cinc edicions –i aquesta continuïtat mostra l'encert del plantejament i ha de ser motiu de joia– permet veure com els diàlegs oberts en una certa edició troben el seu rebot en les edicions posteriors, i com s'obre així un diàleg que gira entorn *al tot de la convivència humana*. Els Col·loquis mateixos, com a lloc de trobada de postures enfrontades, són com la mimesi de la confrontació política mateixa reconduïda a una certa *forma -litat* que garanteix la pau i el respecte entre els contrincants –amb l'excepció, això sí, d'algun moderador més aviat poc moderat i força maleducat.

La tesi que vull defensar és aquesta: em penso que aquest que acabo d'esbossar és el quadre des del qual podem entrellucar el debat de fons que marca la lògica dialèctica de la conversa que s'allarga des de l'inici dels Col·loquis fins enguany (sigui quin sigui el grau de consciència que tinguin els participants als Col·loquis pel que fa a això), i que promet continuar essent l'eix més o menys implícit de les properes edicions dels Col·loquis. El debat en qüestió es pot plantejar en els termes següents: si hem dit que la temàtica general és la convivència com un tot, el que no és clar és què conforma aquest tot: per uns, el nom del tot és "la història"; per d'altres, el tot de la convivència només es pot pensar des de la tensió entre la història i la política com a àmbit específic de realització possible de la llibertat humana. Entre el primer grup de ponents i comunicadors cal destacar, en l'edició d'enguany, els professors Francesc Fortuny i Bartomeu Forteza, mentre que de l'altra banda convé destacar els professors Jordi

Sales i Josep Monserrat. Una de les dificultats del diàleg entre les postures enfrontades és la consideració mútua que es tenen: des d'una lògica historicista, la postura dels rivals té sempre el seu *interès històric*; des d'una lògica que afirma l'especificitat d'allò polític per sobre de l'històric, els historicistes poden encertar en la seva relació de dades històriques o de quadres històrics, però s'equivoquen en la seva tesi de fons, i estan, doncs, equivocats. El resultat és una certa incomprensió de la postura dels segons per part dels primers, i una certa violència –incompresa tot sovint pels atacats– dels segons contra els primers. Fóra bo que en edicions posteriors aquesta tensió es fes més explícita, per tal d'afavorir la mútua compren-

sió fins i tot en el desacord. En una de les comunicacions, el professor Antoni Bosch ens feia notar, pensant en el Sòcrates platònic, que per *entendre's* (una bona proposta del professor Monserrat per traduir el grec *synousia*) no cal necessàriament estar d'acord en les doctrines defensades.

Establerta la tesi, apuntem quatre notes per exemplificar el que dic.

Els V Col·loquis de Vic en quatre notes

a) La lliçó dels nostres grans

Els V Col·loquis de Vic van ser oberts per una lliçó del professor Truyol Serra dedicada al pensament de Hobbes; i la darrera ponència, ja el segon dia, va ser impartida pel professor Heribert Barrera. La primera lliçó va establir, al fil de l'ensenyament hobbesià, la necessitat de pensar allò polític en la seva especificitat i en el seu poder benèfic. La segona, centrada en la pràctica política i en com la ciutadania actual es malfia –desencantada–

dels polítics –desesperançats–, convidava a pensar millor la realitat de la pràctica política mateixa per tal que la hipercrítica no es resolgui en l'hiperconformisme que ens fa esclaus del que passa i que no controlem. Totes dues lliçons, doncs, esperonaven a considerar seriosament l'àmbit propi de la política, com a condició de llibertat.

Segons com, però, les paraules sonen buides. Doncs bé: vull remarcar amb èmfasi que *aquest no és el cas*. La lliçó més bonica que ens van donar, tots dos professors, és que malgrat la seva edat –tots dos passen dels 80–, no es van conformar a acceptar la invitació d'impartir una lliçó, sinó que van voler participar de

**“La lliçó més bonica
que ens van donar
(Truyol Serra i Barrera)
és que, malgrat la seva edat,
–passen dels 80–
van voler participar de principi
a fi en els Col·loquis,
escollant amb respecte**”

principi a fi en els Col·loquis, escoltant amb respecte els altres participants i acompanyant-los en la convivència diària. *Saber escoltar* és potser el més important del diàleg; tots dos professors, més enllà de la lucidesa de les seves respectives lliçons, ens van fer do de la seva companyia, i això és una primera mostra de com els Col·loquis no són un fòrum de pura xerrameca, i és potser, en suma, *la lliçó* a rebre pels qui som de generacions més joves que les seves.

b) Una de freda i una de calenta

La segona lliçó del primer dia la va impartir el professor Monser-rat, i constituïa una resposta a la ponència del professor Miquel Batllori dels IV Col·loquis de Vic dedicada a la Història de la cultura en contraposició a una Cultura de la història. Si el professor Batllori reivindicava He-ròdot per sobre de Tucídides, argumentant que el segon tenia "finalitats polítiques" en el seu relat de la història mentre que el primer no, el professor Monserrat articulava una defensa de Tucídides precisament perquè aquest entenia el sentit "polític", en el bon sentit del terme, que ha de tenir tota reconsideració del passat. La lliçó va tenir una recepció més aviat freda: cap comentari al seu final.

En cert sentit, el negatiu -en el sentit dels negatius fotogràfics- d'aquesta lliçó va ser la del professor Bartomeu Forteza del segon dia, que consistí en un recorregut per la història del pensament polític fins a la modernitat, per tal d'acabar articulant una apologia del progrés com un "anar endavant". La lliçó va rebre una gairebé entusiasta acollida per part dels assistents, que es van desfer en elogis.

No voldria ser malinterpretat. Sens dubte les dues lliçons eren magnífiques des del punt de vista acadèmic: ben informades, amb un bon coneixement de les dades històriques, amb un bon domini dels documents, etc. Però vull destacar el caràcter no solament diferent, sinó fins i tot antitètic de les posicions filosòfiques que s'hi defensaven: la lliçó del professor Monserrat ens ensenyava que no vol dir res "anar endavant", sinó que el que passi o el que hi hagi "endavant" depèn de la nostra possible reorientació aclarida per una comprensió del que ha passat; el professor Bartomeu Forteza, en canvi, entén -o almenys així ho entenia en la seva lliçó- el desplegament històric com un

El professor Monserrat ens ensenyava que no vol dir res "anar endavant", sinó que el que passi o el que hi hagi "endavant" depèn de la nostra possible reorientació aclarida per una comprensió del que ha passat

camí de llibertat pel sol fet d'anar "endavant". La càlida acollida de la seva lliçó ens fa pensar que aquesta tesi que convé anomenar, amb tots els matisos que es vulgui, "historicista", tenia una bona colla de defensors a la sala. En parlem a continuació.

c) El que queda de la política des de l'historicisme

Fa pensar força el fet que quan es vol parlar de política molts acabin parlant d'història. En resposta a una de les comunicacions, el professor Fortuny proposava el següent: si no haguessin condemnat Joaquim de Fiore, paladí de la història, ens hauríem estalviat la modernitat centrada en la ciència i hauríem entrat de cop en el que ara anomenem "postmodernitat", és a dir, en el domini de la història. Semblava que digués: "història és llibertat". Notem el corol·lari no formulat: "la política, per tant, és història".

Així mateix en la postura del professor Ignasi Roviró -com en la d'altres deixebles del professor Fortuny- creiem detectar un fons

historicista. A resposta d'una comunicació del Sr. Ramon Muns, dedicada a Albert Camus, el professor Roviró va fer una defensa de la interpretació subjectiva dels textos, al·legant que és bo de fer en cada cas *la meva* lectura. Si no ho entenc malament, l'hermenèutica històrica que estava defensant era així la de l'autoposició del subjecte i, doncs, com el professor Fortuny, la de l'alliberament en el sentit postmodern del terme.

No és segur que des d'aquest subjectivisme postmodern –aquest que segons Foucault comporta inextricablement la dissolució del subjecte mateix– es pugui pensar l'especificitat de la política. Així vull entendre la resposta que va donar el professor Sales a la intervenció del professor Roviró, en la que citava Rodis-Lewis per explicar que tota lectura és un exercici d'alteritat o un esforç per acollir l'altre en el que té de propi (“que cada palo aguante su vela”, deia gràficament el professor Sales per il·lustrar la seva tesi).

De fet, no són, no han de ser, els Col·loquis de Vic –tot col·loqui genuí– un exercici d'aquest tipus?

Per acabar. Enfront de l'historicisme, hi tenim els defensors de l'especificitat d'allò polític, dels quals n'hem citat tres: el professor Truyló Serra, el professor Monserrat i el professor Sales. La dificultat que té aquesta posició és que no aconsegueix del tot fer-se entendre. El cas extrem és (que em disculpi) el del professor Ibáñez que, si no ho vaig entendre malament, va fer una comunicació en defensa de la filosofia política davant els perills de la teologia política (posant-se, doncs, del costat d'Strauss, o Peterson o Rosen), i en les respostes a la seva comunicació el van renyar precisament per

haver defensat la teologia política –acusant-lo de críptic, sens dubte amb raó, i d'inactual, això, també sens dubte, des d'un prejudici historicista. O sigui, que va donar a entendre, almenys a bona part de l'audiència, just el contrari del que pretenia defensar!

Serà allixonador de veure, en les futures edicions, si aquest debat de fons s'aclareix o no, i si s'explicita en el seu contingut polèmic. L' aclariment de la convivència humana com un tot es beneficiaria sens dubte d'aquest guany.

d) La cura de la memòria entre la història i la política

Acabaré aquesta crònica amb un apunt gairebé personal. El segon dia, mentre exposava la seva lliçó el professor Barrera, una noia

d'uns 20 anys que seia al meu costat, pel que sé acadèmicament brillant, em va preguntar: “Qui és?”. Els qui ens dediquem a l'ensenyament hem de prendre bona nota del món en què viuen les noves generacions, perquè en les transmissions intergeneracionals hi ha coses bàsiques de la nostra convivència que queden en l'oblit per desatenció

hem de prendre nota del món en què viuen les noves generacions perquè en les transmissions intergeneracionals hi ha coses bàsiques de la nostra convivència que queden en l'oblit per desatenció de les generacions més grans

de les generacions més grans. Em perdonaran llavors que acabi aquesta crònica prenent obertament el partit que potser el lector ja m'haurà endevinat: des de la cura de la memòria podem guanyar la comprensió de la nostra història per tal de conservar decididament els béns heretats, però també per reorientar-nos tantes vegades com calgui des de la comprensió de les constants de la vida humana i, doncs, des de la responsabilitat que no s'avé a deixar-se endur per la història. En continuarem parlant. ●

Notícia de Cinema

La gran il·lusió

Aquesta ressenya va ser publicada al diari *Avui* el 2 d'abril de 1983.

És aconhortador veure una sala d'assaig a Barcelona que repeteix -sense doblar- alguns dels films més importants de tots els temps. No oblidem que la indústria cinematogràfica és un negoci capitalista com qualsevol altre i que, en un moment donat -sempre amb el rerafons de la guixeta- serveix subsidiàriament la propaganda política. En els països totalitaris la guixeta i la propaganda són inseparables.

Això fa que els veritables realitzadors del cinema els puguem comptar amb els dits. L'actual decadència fílmica pot viure de la massificació que es conforma amb trucs psicològics, amb sexe o amb ciència-ficció. El veritable realitzador sempre s'ha vist com un ostatge entre le negoci i la propaganda. Gairebé mai la seva motivació artística no és lliurement respectada.

Entristeixen, en canvi, els comentaris d'un públic que davant d'un realitzador veritable no entén res de res. I que són incapaços de captar la retina d'un Renoir que fa cinema tan bé com el seu pare quan pintava.

"La gran il·lusió" és una de les escasses cintes en què l'ànim del creador ha estat íntegrament respectat. És tret d'uns relats autèntics -només cal haver estat a la guerra per a comprovar-ho. Renoir ho va dir ben clar. "El meu film (1937) era una veritable denúncia de la guerra i a la vegada donava un missatge de pau. Era la gran il·lusió dels que als anys trenta vorejàvem la vintena i, ben aviat, ens havíem de trobar dins l'"holocaust".

El reclam de la sala Barcelona recorda dues frases històriques entorn del film. La primera de Roosevelt. "Tots els demòcrates del món haurien de veure aquest film". La segona del Dr. Goebbels en prohibir-la a Alemanya: "Aquest film és l'enemic públic número u". Més clar ni l'aigua.

Però ni dins ni fora de la sala no he oït un sol comentari intel·ligent. Vells i joves es limiten a repetir les estruçades dels comentaristes corrents. "La clau del film és la conversa entre l'aristòcrata capità francès presoner, amb el seu carceller, un junker comandant de la fortalesa...":

-No sabem qui guanyarà la guerra, però certament amb ella s'acabaran els De Boieldieu i els Rauffenstein... Cer-

tament... la Revolució francesa... la història no marxa enrera...

La conversa és una part important del film, però *dins el context de l'obra*, és a dir, exactament al revés del que la gent capeix. Més grotescos són els comentaris d'un gran professional com Georges Sadoul, entestat encara en què les classes s'entenen per sobre les nacions. "El marquès De Boieldieu és més a prop del junker von Rauffenstein que de l'aviador francès Maréchal (Jean Gabin), nascut en el medi popular..." El Sr. Sadoul ens escamoteja que tot el film gira sobre el sacrifici personal i auster del capità francès, que dóna la seva vida per l'alliberació de l'home del poble, el tinent Maréchal. Els ritus que preparen l'evasió -fins els guants blancs del capità- són la més forta lliçó de fidelitat a la pàtria i al seu avenir, prescindint de la classe social. Les darreres paraules del capità morent, després de salvar els seus compatriotes, són el centre real de l'obra: "je n'ai pas manqué ma mort". Confiades a l'alemany, adversari i amic, tenen un deix d'ironia i tendresa. El junker es plany d'haver mancat la seva.

Quan hom llegeix les cretinades de Sadoul a propòsit d'aquella gran il·lusió, s'entén bé per què va esclatar la segona guerra mundial i ara voregem l'àmbit de la tercera. Si la classe social que ha de substituir la que se'n va confon la llibertat amb els vicis d'aquella, i fa escarni de les seves virtuts, la pau no és possible i no parlem més de democràcia. El civisme fonamenta la democràcia. Però exigeix la donació gratuïta de l'individu. Donació gratis a la pàtria, a les noves classes socials, al company desvalgut, a l'amor net vers una dona, a l'amistat entre amics i adversaris. L'esperança de la pau és muntada íntegrament en l'acte d'assumir aquestes contradiccions sense enganyar-se. Heus ací el missatge de Renoir tot sencer. No podem treure un sol element sense destruir tota la seva gran il·lusió -i la nostra.

Des de Grècia sabem que la democràcia és el veritable teixit que pot dibuixar la pau a la història. Treballa en forma dialèctica. Unes classes socials obren un camí. Després es desgasten històricament i moren, no sense haver transmès el missatge que configura la identitat nacional. El poble és la continuïtat històrica. La classe és una funció ocasional. Aquesta és la dialèctica.

Tota referència al civisme ens portarà indefectiblement a la filologia llatina. No obstant, la paraula "areté" dels grecs, literalment intraduable,

dóna més plenament la idea de virtut moral i política. És la pedra angular de la nostra civilització. La democràcia és possible quan un capità De Boieldieu transmet gratuïtament la identitat de la pàtria a les noves classes populars, conscient d'una mort "no mancada".

Esperem la resurrecció de les virtuts cíviques de la nostra terra, per tal que el sacrifici de la nostra generació no resulti, al capdavall, una mort mancada.

Raimon Galí

El Abuelo

Ens endinsem inexorablement cap a una cultura de la imatge on sembla que s'ha reservat al cinema un paper predominant i de prestigi. El cinema al llarg de la història ha anat trobant un espai propi com a fenomen complex que pot sintetitzar el bo i millor dels diferents àmbits artístics. Però les bones pel·lícules últimament són escasses, potser perquè l'educació visual segueix sent una assignatura pendent per a motls. No és el cas d'en José Luis Garcí que a banda de l'excel·lent programa d'història del cinema, ens ofereix de tant en tant acurades pel·lícules dels cinèfils.

Per Garcí el cinema és un espectacle total; les seves obres són una cruïlla on es troben el teatre, la música, la literatura i la pintura, recolzant-se mútuament i treballant en una mateixa direcció. Una de les virtuts de José Luis Garcí és el seu gran coneixement del mitjà cinematogràfic: les seves obres són el fruit d'un artesà que coneix bé l'ofici i els grans mestres clàssics que l'han precedit. El seu cinema està profundament lligat a la seva experiència com a espectador, i per tant és molt conscient del paper que té com a catalitzador d'emocions i creador d'un imaginari col·lectiu. En aquest sentit traduir en imatges un text clàssic, com és el cas de la pel·lícula que us presentem,

esdevé un exercici d'honestat i rigor intel·lectual.

Basada en l'obra de Pérez Galdós, *El abuelo* narra la tornada del comte d'Albrit (Fernando Fernán Gómez) al seu poble natal d'Astúries després d'una llarga absència en terres indians. La societat espanyola està en plena transformació i l'home entrarà en conflicte amb els nous valors socials. La pel·lícula és en primer lloc un retrat de la societat asturiana de principis de segle, ens mostra com la modernitat s'introdueix en els àmbits rurals i trasctoca les relacions socials tradicionals. L'aristocràcia de l'època representada per Doña Lucrecia (Cayetana Guillén Cuervo), es trasllada a viure a Madrid o París, centres culturals i de la modernitat del moment, i lloc d'on emanen nous costums socials. Mentrestant al poble, trencades les velles estructures feudals, s'instaura una verdadera cursa per ascendir socialment a través de la política i els diners. Un dels certs de Garci és la importància que dóna als papers secundaris; amb un bon planter d'actors construeix uns personatges que reproduïen, fins al matís més subtil, les reaccions i actituds del teixit social asturià.

Aquesta, però, no és una pel·lícula d'època, sinó que el verdader tema de la història és el conflicte ètic del protagonista. El comte d'Albrit, home de fort caràcter i fermes con-

viccions morals, s'aferra a l'honor i al bon nom de la seva família com un dels últims valors que li queden en una societat en plena transformació que no entén.

Destaquen la magnífica interpretació de Fernando Fernán Gómez en un paper que sembla fet a mida per a l'actor i que vesteix amb impagables apunts quixotescos i de Cayetana Guillén Cuervo, que fa el paper de la seva jove, una aristòcrata que pel seu passat cosmopolita i bohemi té una concepció de la família i les relacions humanes que toparà amb les del comte. Només per la interpretació d'aquests actors ja val la pena veure la pel·lícula.

Garci va construir, amb *El abuelo*, una obra complexa i rica en referències literàries i visuals. Crec que cal destacar, en aquest sentit, les localitzacions esplèndidament fotografiades. El paisatge asturià té un paper cabdal a la pel·lícula pantant el ritme i constituint un contrapunt al drama dels protagonistes.

Una pel·lícula de gran qualitat que val la pena veure al cinema o tenir en vídeo per a poder-la revisar.

Marc Coromina

Fitxa tècnica

Títol original: *El abuelo*

Direcció: José Luis Garci

Guió: J.L. Garci i Horacio Valcárcel, segons l'obra de Benito Pérez Galdós

Muntatge: Raul Pérez Cubero

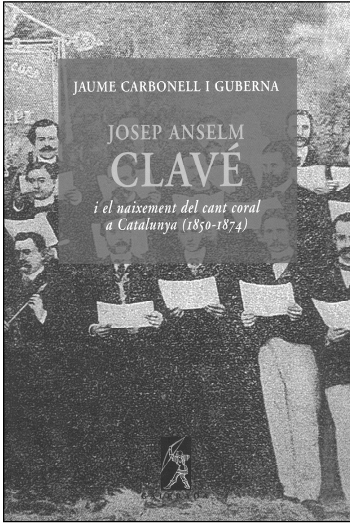
Música: Manuel Balboa

Producció: Nickel Odeon. Espanya 1998

Producció executiva: Luis Maria Delgado

Interpretació: Fernando Fernán Gómez, Rafael Alonso, Cayetana Guillén Cuervo, Agustín González, Cristina Cruz, Alicia Rozas, Fernando Guillén, Francisco Piquer, María Masip, José Caride, Francisco Algora, Emma Cohen, Juan Carlot, Concha Gómez Conde

Notícia de **llibres**

Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)

Jaume Carbonell i Guberna
Pròleg de Xosé Aviñoa
Editorial Galerada
Barcelona, 2000

Aquest llibre, d'unes vuit-centes pàgines, és el resum de la tesi doctoral que va servir a Jaume Carbonell per doctorar-se, el 1996, a la Universitat de Barcelona. La tesi era dirigida pel professor Oriol Martorell, a qui des d'un principi va interessar molt, però en ressentir-se de la seva salut, i comprenent que no podia seguir endavant amb

el treball, va passar el testimoni al professor Xosé Aviñoa.

El llibre no és una nova biografia del personatge amb unes noves aportacions, sinó que l'autor ha fet una gran història del naixement de les societats corals catalanes. Jaume Carbonell rescata la figura de Clavé de la llegenda popular, el despulla dels mites postromàntics que l'han envoltat fins avui i el situa en la història recent d'aquest país. El mateix autor ens diu: "Amb aquest llibre he volgut desmitificar Clavé i tornar-lo al seu lloc, sense treure-li els mèrits. Moltes afirmacions que s'han escrit són llegendes inversemblants, difícils de comprovar fins al punt que fan sospitar que són senzillament invencions d'investigacions. Alguns fets els he negat només afirmant que no semblaven creïbles i perquè no tenim documentació que avaluï l'opinió d'altres biògrafs. Des d'un principi la meua intenció no era escriure una biografia de Clavé. Tot i que coneixia molts aspectes de la seva vida privada, no m'han interessat si no tenien una relació amb les seves activitats musicals". Així, com podem veure, el que preocupa de veritat a l'autor al llarg del llibre es donar a conèixer les activitats musicals d'en Clavé.

Carbonell en aquest llibre ens presenta a un Clavé polifacètic, però en tant en quant aquest estudi polifacètic contribueix a comprendre millor les societats corals. Clavé fou un home, que en tant sols cinquanta anys de vida, va conrear la música, la gestió cultural, la política, el periodisme, la poesia, el teatre, la literatura, etc., però el seu gran èxit va estar en la formació de l'home. Clavé va aconseguir sostroure als obrers de l'ambient miserable de les tavernes on se solien reunir i d'unir-los en societats corals.

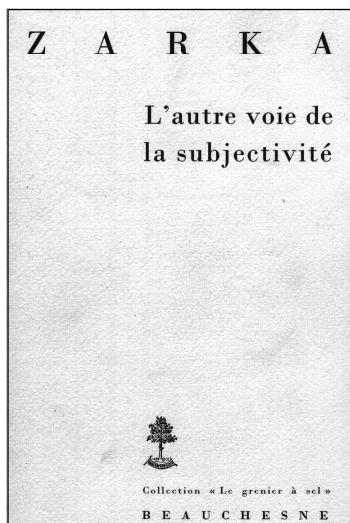
Al llarg del llibre Carbonell desfà els mites i llegendes com per exemple l'enfrontament de Clavé, l'any 1856, a cops de puny, amb el capità general de Catalunya, Juan Zapatero. També rebutja la tesi que Clavé havia ideat el programa de regeneració de les classes populars mentre estava detingut a la Ciutadella de Barcelona així com també aclareix la polèmica entre Clavé i els germans Tolosa sobre la reivindicació d'aquests d'ésser els primers en fundar una societat coral a l'Estat espanyol.

Amb la lectura d'aquest llibre retrobem insospitadament una part de la nostra història. En qualsevol població industrial del nostre país, abans o després, és difícil no trobar unes

petjades del mestre. Els Cors de Clavé es van estendre per tota la geografia i aquests cors formen part de la història més sensible del nostre poble.

En definitiva el llibre de Jaume Carbonell és un magnífic treball que ens dóna notícia d'un personatge que tothom creu conèixer, però que amb la lectura del llibre ens adonem que pràcticament coneixíem molt poc.

Joaquim Monclús

L'autre voie de la subjectivité. Six études sur le sujet et le droit naturel au XVIIe siècle.

Y. Ch. Zarka
Collection "Le grenier à sel"
Beauchesne, 2000

Els estudis del Prof. Zarka i les iniciatives que promou són una de les contribucions més sòlides en l'actual panorama de la filosofia política contemporània. El lector català pot disfrutar amb els anàlisis precisos que formen el seu llibre *Hobbes i el pensament polític modern*. En aquest nou llibre el Prof. Zarka ha reunit estudis

sobre Hobbes, Cudworth, Locke, Leibniz, Althusius, Grotius, amb mencions acurades sobre Pufendorf, Suárez, Spinoza, Henry More i d'altres. El conjunt, donada la claredat expositiva i la fina selecció dels textos-claus a què el Prof. Zarka ens té acostumats ja faria d'aquest petit volum una eina imprescindible per a tots els que s'interessen per la història de les idees al segle XVII. Amb aquesta primera manera de veure les coses el que no quedaria gens clar és: per què ens hauríem d'interessar d'una manera especial per les idees polítiques del segle XVII? En el meu escrit introductor i a la versió catalana del seu llibre sobre el pensament polític de Hobbes *La qüestió sobre els fonaments de la política* salvava la posició de Zarka com una confirmació dels beneficis que la sobrietat de l'estudi ens pot proporcionar per tal d'encarar les nostres preocupacions més immediates. *L'autre voie de la subjectivité*, un llibre de cent trenta-tres pàgines àgil i de lectura fàcil confirma aquest judici d'una manera encara més brillant.

A la tesi heideggeriana de la metafísica de la subjectivitat com a nucli pervers de la modernitat filosòfica li cal una

reconsideració a fons en ella mateixa i sobretot en els abusos que d'ella en deriven. El ressò d'aquesta tesi hermenèutica degenerada en un slogan repetit –sense la brillantor de les anàlisis heideggerianes originals– alimenta la confusa retòrica de la post-modernitat i una vaporosa agit-prop personalista que s'alimenta dels tòpics més crispats de la vulgata catòlica anti-cartesiana. La confluència d'aquest fenomen amb residus de pensament emancipatori descontextualitzat dota moltes ambientacions de l'actual crítica política europea d'una enorme ambigüïtat sobre la noció de ciutadania universal com a font dels drets i deures de tots els components de la comunitat política. Perillósament i com molts plantejaments de la crisi europea dels anys trenta les crides a la intensitat de sentiment o participació d'unes minories esforçades en una l'acció política solidària i voluntària al marge de les rutines diàries no són per elles mateixes un fenomen vigoritzador de res.

La via que obren les recerques contingudes en els sis estudis que formen aquest nou volum és la de l'exploració de *l'altra via de la subjectivitat* moderna que és la formulació

de la noció de subjecte de dret com a fonament del pensament polític. Aquesta altra via obliga a revisar “la significació de la subjectivitat en el món modern” (p.3). El conjunt d'estudis s'articula en tres moments: síntesi, trajectes i paral·lel. El paral·lel ho és entre les posicions d'Althusius, Grotius i Hobbes sobre el dret de resistència. Els trajectes són: el de la crítica de Cudworth a les posicions hobbesianes sobre l'acció, el subjecte i la norma moral; l'estudi de les nocions d'identitat i ipseïtat a Hobbes i Locke; l'alteritat en l'ipseïtat en la noció leibnicians de dret natural i, finalment la correlació entre dret subjectiu, equitat i caritat també en Leibniz. Una de les aportacions més clares del conjunt és l'explicitació de Leibniz com un pensador de la intersubjectivitat, el que implicarà “una revisió fonamental de tot el que massa sovint s'ha escrit sobre la clausura en ella mateixa de la mónada”.

A la síntesi *“l'invention du sujet de droit”* (pp.3-30) és on la posició de Zarka es fa més contundent i clara; cal revisar la noció heideggerianitzant de subjectivitat moderna des de la seva realització en la noció de dret natural modern: la idea de subjecte de dret implica la de

persona moral universal cívica, irreductible a tota perspectiva fiscalista o naturalista. El subjecte de dret implica una perspectiva intersubjectiva de comunitat. I, finalment, cal veure com aquesta idea de subjecte de dret lluny d'implicar els foscos horitzonts de decadència, oblit i de dominació “on alguns han volgut tancar” la subjectivitat moderna és a l'origen del millor dels nostres sistemes polítics i de les seves possibilitats constants de revitalització. *L'autre voie de la subjectivité* és una bona introducció a una consideració del pensament racional europeu com a pensament polític basat en aquesta noció sovint repetida, sense considerar-la en totes les seves connotacions morals, d'Estat de dret.

Jordi Sales i Coderch

La ciutat i l'home

Leo Strauss
Traducció de Jordi Galí i
Josep Monserrat
Barcelonessa d'Edicions,
col·lecció Realitats i
Tensions, n. 8
Barcelona, 2000

En els primers Col·loquis de Vic, dedicats a “La ciutat” i celebrats el 1996, el Dr. Jordi Sales ens recordava com calia estar d’atents als nostres problemes des de l’experiència multiseccular de la nostra tradició filosòfica. Si hi estiguéssim més atents recordaríem com el problema teòric de la filosofia política clàssica ja era el de la classificació de les formes de govern i la millor forma d’evitar la tirania. L’altra direcció dirigida també a raonar la urgència de l’estudi

de la filosofia política és el de conservar i potenciar la ciutadania universal.

Ens comentava el següent: “El millor govern possible és el que evita millor la tirania. La superioritat de la filosofia política clàssica consistiria, segons Leo Strauss, en saber molt bé que el problema polític per excel·lència és la descripció de la tirania com a malaltia del poder. Per tal de discutir bé aquesta tesi ens cal diferenciar-la en dos sentits i dues formulacions. El primer sentit o sentit feble de la tesi fóra el de la formulació que ja hem avançat sense relacionar-la, però, amb cap altre terme de comparació: la filosofia política clàssica sap molt bé que el problema polític per excel·lència és la descripció de la tirania com a malaltia de l’home que exerceix el poder. Per a discutir la bondat d’aquesta tesi fóra bo acudir a *The City and Man* (1964) de Leo Strauss.” L’altra direcció d’estudi es preparava a comptar, com deia el professor Sales, amb la traducció de l’obra d’Yves-Charles Zarka *Hobbes i el pensament polític modern* que ja ha aparegut també a la col·lecció Realitats i Tensions de la Barcelonessa d’Edicions.

Si el sentit feble de la tesi ja ha quedat explicat, el sentit

fort el que presenta és la superioritat del plantejament clàssic sobre tots els plantejaments posteriors. Ara, seria del tot ingenu suposar que aquest llibre de Strauss, que recull tres estudis sobre la Política d’Aristòtil, La República de Plató i La Guerra dels atenesos i els peloponesis de Tucídides, significa que el seu autor és “partidari” dels antics. Els textos següents de la introducció de Strauss poden aclarir el sentit de la necessitat d’estudiar els antics: “No és pas l’esforçat amor d’antiquari que s’oblida de si mateix, ni l’embriagador romanticisme que s’oblida de si mateix, el que ens indueix a tornar, amb un interès apassionat, amb una voluntat il·limitada d’aprendre, cap al pensament polític de l’antiguitat clàssica. Ens hi veiem obligats per la crisi del nostre temps, la crisi d’Occident”. “El retorn a la filosofia política clàssica és al mateix temps necessari i temptatiu o experimental. No malgrat, sinó a causa del seu caràcter temptatiu, cal que sigui fet seriosament, és a dir, sense tancar els ulls davant la nostra situació present. No hi ha cap perill d’oblidar aquesta situació perquè és ella la causa del nostre interès pels clàssics. No podem esperar, raonablement, que una

nova comprensió de la filosofia política clàssica ens doni receptes per avui. En efecte, l'èxit relatiu de la filosofia política moderna ha produït una societat totalment desconeguda pels clàssics, una mena de societat a la qual els principis clàssics tal com els clàssics els han elaborat i exposat no són clarament aplicables. Només nosaltres podem trobar una solució als problemes d'avui. Però una comprensió adequada dels principis tal com els clàssics els han elaborat pot ben ser el punt de partida indispensable d'una anàlisi adequada, que hem de realitzar nosaltres, de la societat actual amb el seu caràcter propi, i d'una aplicació sàvia, que hem de realitzar nosaltres, d'aquests principis a les nostres tasques".

La ciutat antiga potser fou un moment on la qüestió política va ser plantejada amb una claredat sense parió degut a les especials circumstàncies de què gaudí -entre les quals no és la menor l'aparició de la filosofia. Seria ingenu pensar, però, que allí hi és el tot de la política. Potser l'aproximació straussiana al problema pateix d'aquesta ingenuïtat. Si aquest podria ser el cas, malgrat el que podria pensar Strauss mateix, i només cal veure la "ingenuïtat" de certs straussians, és aleshores que té

tot el sentit l'encarament d'aquest text amb l'anteriorment traduït de Zarka, tot treballant en el centre de la filosofia política moderna, la noció de ciutadania universal.

El text d'Strauss, però, ens resulta encara indispensable. El pensament de Strauss és sovint un pensament de les tensions (teologia i política, Jerusalem i Atenes, la ciutat i l'home, antics i moderns, filosofia i poesia...). D'aquelles tensions que s'han volgut solucionar massa de pressa en síntesis que han esdevingut més febles que els elements a partir dels quals es realitzaven, o en superacions encara més apressades d'un element per l'altre. Un pensament de les tensions no és, però, un pensament irresolt. És un pensament que es resol en el coratge de pensar unit allò que normalment s'entén en la seva resolució sintètica o bé en la renúncia a un dels dos elements.

Pere Mauri

Nació i Nacionalismes. Una reflexió en el marc del Magisteri pontifici contemporani

Joan Costa

**M&M Euroeditors. Facultat de Teologia de Catalunya
Barcelona, 2000**

Joan Costa i Bou, nat l'any 1961, prevere de l'arxidiòcesi de Barcelona és enginyer de telecomunicacions per la ETSETB de la UPC, llicenciat en teologia per la Facultat de Teologia de Catalunya, Màster en Doctrina Social de l'Església per la Universidad Pontificia de Salaman-

ca i membre docent del Seminari de Doctrina i Acció Social de l'Església (SEDASE). Ha col·laborat també amb els Equips de Pastoral de la Política i la Comunicació de la Federació de Cristians de Catalunya. L'autor ha presentat darrerament en la Generalitat la seva obra : *Nació i nacionalismes*, que vol ser una aportació sobre les exigències ètico-polítiques i culturals sobre la vida nacional i els nacionalismes, i en l'exercici de l'activitat pastoral de l'Església. L'esforç de delimitació conceptual i el rigor d'aquest treball fan que la seva lectura i interès resultin recomanables per a *tota persona* interessada en els principis rectes per a l'estructuració de la comunitat política. Tanmateix el professor Costa no vol restar en l'àmbit dels principis, sinó arribar propostes concretes d'actuació, tan personals com institucionals. Per arribar a aquest àmbit demana però una *conversió sincera*, no sempre fàcil, a la riquesa de la realitat.

A més del pròleg i la introducció l'obra s'estructura en tres grans espais: el primer destinat als aspectes polítics i filosòfico-morals del problema, el segon dedicat explícitament a la **Doctrina Social de l'Església**, i el tercer, a tall de recapitulació i conclusions, al **bé comú i el bé propi, orientacions per al context europeu i espanyol**.

El punt de partida de l'estudi és la referència que l'autor fa al document "*Arrels cristianes de Catalunya*" publicat el 1985 pels bisbes catalans, on s'afirmà: "Com a bisbes de l'Església a

Catalunya, encarnada en aquest poble, donem fe de la realitat nacional de Catalunya, afaïçonada al llarg de mil anys d'història..." també l'agraïment al director del SEDASE, mossèn Antoni Mª Oriol, i els estudis del Sr. Josep-Rafael Carrerras de Nadal sobre la Doctrina Social de l'Església-DSE-i el seu concepte del nacionalisme identitari.

El primer apartat s'inicia amb l'esforç de posar els límits del concepte de nació, i per això es referencien comparativament les definicions de diversos diccionaris. Posa de manifest com actualment es confonen semànticament: nació, poble i Estat. Essent un problema de paraules i de continguts analitzats com el mot pàtria prové de *pater* -"terra dels pares o avantpassats", i nació de *nascor* -"néixer, formar-se ésser de tal natura". D'aquesta manera si a la pàtria es referiran els aspectes espirituals a la nació s'imputaran els aspectes polítics.

L'autor introdueix una distinció fonamental que travessa tota l'argumentació del llibre: **la nació no és un concepte unívoc, sinó anàleg; d'altra banda, i a diferència de la nació, l'Estat no és un concepte anàleg**. Tan sols qui estigui habituat a la coneixença analògica pot entendre el que significa nació. La nació no pot reduir-se a l'Estat, ja que el precedeix i el trascendeix. L'Estat no és una aliança original: matrimoni, família, amics, nació i humanitat; això vol dir que hom pot canviar la seva pertinença sense trair-lo, sense adulteri -*ad alterum*- És totalment vàlid parlar d'una na-

ció dins una altra i anar així estructurant cercles concèntrics superiors.

Amb gran rigor metodològic en el camp socio-polític analitza després quatre possibilitats administrativo-polítiques: **Estat-Estat; Nació-nació; Estat-nació**, que, segons que manqui de nació, n'inclouï una, s'identifiqui amb ella o sigui transcendit per la nació donarà lloc a un Estat a-nacional com l'Estat del Vaticà -entitat política sense cap connotació nacional, un Estat nacional com Holanda, on l'Estat ha creat la nació, o fòrmules com l'Estat plurinacional d'Espanya o de més complexes com en l'Estat d'Israel-Estat no-nacional plurinacional; finalment la darrera possibilitat és la **Nació-Estat**, amb diverses variants com la nació inter-estatal d'Euskadi i altres.

Després de fer un seguiment per diverses teories històriques i filosòfiques (Hobbes, Savigny, Herder etc) per delimitar les diferents aportacions a la qüestió l'autor adopta una perspectiva aristotèlico-tomista i realitza diverses distincions. Així més enllà d'un nacionalisme basat en el sa amor a la pàtria, apareixerien diverses possibles degeneracions: unes per **excés** com podrien ser la naciolatria que divinutza a la nació i pot donar com a resultat el racisme, **el nacionalisme exarcerbat**, que denigra tot el que no és propi, **el nacionalisme agressiu**, **l'homogeneïtzador o jacobí** que imposa una política igualitària i uniformitzadora i altres formes com **l'imperialista, el ca-**

priciós, o el legal, basat en la inèrcia d'una política oficial. Per defecte parla també d'un **cosmopolitisme apàtrida** basat en un internacionalisme que porta a la pèrdua de l'estima del propi país, o en el mateix marxisme que veu en la nació una creació de la classe burgesa. Enfront d'aquestes categories Joan Costa defensa la bondat dels nacionalismes positius, com són: el **nacionalisme natural** que brolla de realitats espirituals justes a partir d'arrels i valors; el **defensiu**, que és respectuós; i el **nacionalisme educatiu** que vol fomentar les conviccions i sentiments adreçats a reforçar el veritable patriotisme.

En finalitzar aquest apartat relata la documentació sociopolítica en l'àmbit internacional com la definició de la noció i drets de les minories segons l'ONU i la Declaració Universal dels drets lingüístics, entre d'altres.

El segon bloc és dedicat a un exhaustiu estudi de les fonts de la Doctrina Social de l'Església, contrastant discursos i encícliques. Recorda prèviament el valor del Magisteri de la DSE. Tot seguidor de Crist ha de conèixer i viure la DSE.

El punt de partida és l'afirmació de Pius XI, el 21 de VIII de 1938, en el que defensa un nacionalisme *just* - que atorga a les altres nacions allò que pertoca, *moderat*, que es deixa portar sempre per la recta raó, *temperat* que té el vigor que cal per dominar qualsevol excés, i d'aquesta forma "*associat a totes les virtuts*". El pontífex contra-

posa aquest model als nacionalismes exarcebats o imperialismes com el nacionalsocialisme alemany, i el feixisme als que denigra en *Mit brennenger Sorge* el 1937. Relata després les aportacions de Pius XII, que demanà en el Discurs de Nadal de 1941 proporcionalitat i reciprocitat, en tot allò que afecti als deures de l'Estat envers les minories. De la mateixa manera parla de Suïssa com a model de reconeixement dels fets diferencials i de convivència en el Radiomissatge al poble Helvètic 21. IX. 1946. Joan XXIII a *Pacem in Terris* de 1963 ens ensenya els valors de l'intercanvi i el respecte en les relacions d'interdependència. Analitza seguidament el Concili Vaticà II en la Constitució *Gaudium et Spes* de 1965, posant de manifest la coincidència amb el que diu Joan Pau II en la "*Carta dels drets dels pobles*": els drets de les nacions no són altra cosa que els drets dels humans assumits en aquest específic nivell de la vida comunitària. L'Estat plurinacional ha de ser capaç de reconèixer les diverses nacions que engloba, respectar-les i promoure-les amb justícia total. Costa posa de manifest la coincidència entre Pius XI i Pau VI en parlar el 1971 en el Sínode de Bisbes De *Iustitia in Mundo* d'una nacionalisme responsable, és a dir just, moderat i temperat.

El llibre finalitza la seva travessa per la DSE amb l'estudi de Joan Pau II que, pel seu historial personal com a ciutadà que ha patit la prepotència alemanya primer i l'imperialisme rus

després, és un Papa amb especial sensibilitat doctrinal vers els drets dels pobles. El llibre poua d'un total de 13 intervencions, inclosa la redacció del Catecisme de l'Església Catòlica de 1992. Joan Pau II va dir el 20.V.1982: "una fe que no es converteix en cultura és una fe no acollida en plenitud, no pensada en la seva totalitat, no viscuda amb fidelitat". Especialment interessant és el Missatge del sant Pare a la XXII Jornada Mundial de la Pau: "Per a construir la pau, respecta les minories" (1.1.1989). Estableix una corresponsabilitat de drets i deures: les minories ètniques, religioses i històriques -tenen dret a l'existència, a servir i desenvolupar la pròpia cultura, a tenir relacions amb altres grups amb herència cultural i històrica, i el dret a la llibertat religiosa. Els deures corresponents són el de cooperar al bé comú, el de promoure la llibertat i dignitat, el de valorar el respecte dels legítims drets, així com la solidesa de les pròpies reivindicacions, en la defensa de les quals mai no és lícit el recurs a la violència. L'enciclica *Sollicitudo Rei Socialis* de Joan Pau II ha subratllat la importància dels principis de **subsidiarietat** juntament amb el de **solidaritat**, bo i qualificant-lo com una virtut humana i cristiana. Subsidiarietat -com autonomia dels cossos intermedis- i solidaritat no són dos principis que s'hagin d'harmonitzar, sinó les dues cares d'un únic principi que expressa -ahora i sense divisió- la doble dimensió de l'únic ésser humà que és, també,

a la vegada constitutivament individual i social.

El tercer i últim capítol és el dedicat a la problemàtica del bé propi i el bé comú en el context de l'Estat espanyol. Costa referencia la lectura de l'article de A.M. Oriol "*Reflexión cristiana sobre la reconciliación en Euskadi*" Lumen 30. 1981, pp-70-112, i fa una reflexió global que sintetitza l'exposat en els anteriors apartat al voltant de l'ordre que ha de gaudir el cos social: de les parts al tot, de les parts entre si i del tot a la part.

La fi de tota comunitat és el bé de tots els seus membres i comporta una relació de la persona a la comunitat, per tal de retornar a la persona. El fonament de la nació és la persona en la seva dimensió comunitària, la persona que viu i es realitza en una societat. Costa segueix la tesi de Joan Pau II: el particular i l'universal no es contraposen, no són antagònics. D'aquesta manera el **bé comú s'ha de preferir sempre abans que el bé propi, amb una precisió: cal que els béns siguin d'un mateix gènere.** El bé és també un concepte analògic i pot predicar-se extensivament i intensivament. Bo i mantenint el mateix gènere de bé, és a dir que siguin intensivament iguals: el bé de molts és millor que el bé particular, un bé comú que denigrés els drets de la persona no seria un autèntic bé comú, igual que una nació que convisqui en una comunitat major té drets fonamentals, no simplement drets polítics concedits per l'autoritat major. El Tractat de Maastricht accep-

ta com a constituït de la Unió Europea el principi de subsidiarietat.

Costa posa en l'obra de manifest la contradicció interna de la crítica als nacionalismes: afirmar que el nacionalisme és un vici aplicant aquesta afirmació en l'àmbit local no és un "salt lògic" lícit. D'aquesta manera qualsevol nacionalista basc, català, gallec o de qualsevol altre país del món és sempre i per definició negatiu, desordenat o dolent, és un nacionalisme il·lícit davant d'un altre que sí és lícit sense dir primer per què. L'analogat principal del nacionalisme negatiu en els textos del Magisteri és el nacionalisme exacerbat de l'Estat i no obstant això es vol referir als nacionalismes naturals, defensius o educatius que reaccionen davant aquest excés. Per a una correcta articulació del bé comú Costa demana una comprensió de la distinció entre individu i persona –la dimensió terrenal comunitària, l'ordenació a la perfecció i la llibertat espiritual respectivament (caldria per tant tornar a llegir a Maritain en "Humanisme Integral"). No es pot afirmar l'individual negant la seva dimensió comunitària, o bé afirmant allò col·lectiu com una unitat substancial sense deixar esclatxa per a l'individual; o bé reduir la religiositat a l'àmbit de la consciència –sense donació dialgal– amb una forma político-social col·lectivista.

Costa acaba el seu recorregut amb un desig: si entenem per nacionalisme el moviment ideològic i polític que reclama per

a un poble el reconeixement dels drets que deriven de la seva personalitat nacional, aleshores tan de bo que ben aviat arribi el moment de deixar d'ésser nacionalista per tal d'arribar a esdevenir senzillament bons patriotes.

Recorda també, finalment, com la DSE ha recomanat de parlar en la llengua materna, la llengua del cor, en tots aquells moments de la intimitat amb Déu.

Manuel Canals i Surís.

barcelonesa d'edicions

COL·LECCIÓ "EIXOS"

1. E. Colomer - J. Galí - F. Guillén, *Els fonaments*.
2. Rosa M. Terrafeta, *Andreu Xandri: mística i força*.
3. E. Lévinas, *Ètica i infinit*.
4. J. Galí, *El compromís polític dels germans Chesterton*.
5. Josep M. Ballarín, *Gent i ninots*.
6. Josep M. Bernades, *Quadern de Praga*.
7. J. Sales-J. Monserrat, *Introducció a la lectura de Leo Strauss: Jerusalem i Atenes*.
8. F. Guillén, *Obediència i llibertat*.
9. Josep M. Ballarín, *Pauses (1976-1978)*.
10. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Persona i Nació*.
11. Josep M. Capdevila, *Els principis de la civilització*.
12. Josep Sanabre, *Història i País*.
13. J. M. Ballarín - J. Galí - R. Galí - F. Guillén - E. Puig - J. Sales, *Realitats*.
14. J. M. Ballarín, *Pauses (1978-1981)*.
15. Josep M. Ametlla - L. Ferran de Pol - R. Galí - J. Sales, *Els "Quaderns de l'Exili"*.
16. Quaderns del Centre d'Estudis Carles Cardó, *Llibertats i Liberalismes*.
17. Ferran Soldevila, *Noms propis*.
18. Hilarie Belloc, *Història i sentit. Articles a El Matí*.
19. Josep M. Ballarín, *Pauses (1981-1983)*.
20. Raimon Galí, *La ciutat. Les arrels de la democràcia*.
21. Diversos autors, *Repensar la Meditació Catalana*.
22. Ferran Soldevila - Carles Cardó, *Polèmica sobre la religiositat a Catalunya*.
23. Víctor Castells, *Caràcter i Nació. Escrits de J.M. Batista i Roca*.
24. F. Fernández, *Jan Patočka: Filosofia en temps de lluita*.
25. Josep Espar, *Moral de Victòria. Camins per a la plenitud de Catalunya*.
26. Moisei Ostrogorski, *La democràcia i els partits polítics*.
27. Raimon Galí, *La mística i la política*.
28. Jordi Galí, *La Renaixença catalana. Persones i institucions*.
29. Jaume Vicens Vives, *Textos fonamentals*.
30. Josep Hereu, *Raó i Veritats*.

31. Philippe Bénéton, *Els règims polítics*.
32. Manuel Carrasco i Formiguera, *Diari de presó (1923-1924)*.

COL·LECCIÓ "REALITATS I TENSIONS"

1. Stanley Rosen, *Hermenèutica com a política*.
2. Rémi Brague, *Europa, la via romana*.
3. Maurice Clavel, *"Déu és Déu, redéu!"*
4. Jean-Pierre Poussou, *Cromwell, la revolució d'Anglaterra i la guerra civil*.
5. Jordi Sales i Coderch, *A la flama del vi. Estudis sobre l'ensenyament platònic II*.
6. Y. Charles Zarka, *Hobbes i el pensament polític modern*
7. Josep Monserrat, *El Polític de Plató. La gràcia de la mesura*.
8. Leo Strauss, *La ciutat i l'home*.

COL·LECCIÓ "SIGNE DE CONTRADICCIO"

- Raimon Galí, *L'Exèrcit de Catalunya*.
R. G., *El X Cos d'Exèrcit i la caiguda d'Aragó*.
Raimon Galí, *L'Ebre i la caiguda de Catalunya*.
Raimon Galí, *Aixecament i Revolta*.

ALTRES TÍTOLS

- Carles Cardó, *La nit transparent*.
Francesc Cabana, *Allò que cal saber de l'economia de Catalunya*.
J. Rafel Carreras, *Villaroel, Casanova, Dalmau*.
Societat Catalana de Filosofia, *Estudis Cartesians*.
Col·loquis de Vic, *La Ciutat*.
Col·loquis de Vic, *La Llei*.

ESTUDIS NACIONALISTES

- Raimon Galí, *La Catalunya d'en Prat*.
Jordi Galí, *La formació de Catalunya*.
Archimandrite Sophony, *La seva vida és la meua. Homenatge a Jaume Bofill*.

FUNDACIÓ ALEXANDRE GALÍ

- Alexandre Galí, *Escrits polítics. Escrits històrics (I)*.
Alexandre Galí, *Darrers escrits*.
Alexandre Galí, *Escrits pedagògics*.
Alexandre Galí, *Escrits històrics (II)*.

Subscripcions: **B.d'E.** Pg. de Sant Joan 73
08009 Barcelona. Telf. 93 457 40 69

